D. FRANCISCI BARONII AC MANFREDIS.

DE MAIESTATE PANORMITANA LIBER II.

Imprimatur. De la Riba. Vic. Gen. *Imprimatur. De Blaschis P.*

PANORMI

APVD ALPHONSVM DE ISOLA, M. DC. XXX.

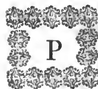
MAIESTAS
PANORMITANA
ILLVSTRISSIMO

DON FRANCISCO
VALGVARNERAE

DEL CARRETTO ASSORI COMITI, AC Valguarneræ Principi Præturam exercenti.

Cap. D. Petro Palacio. Horatio lo Mellino. D. Carolo Del Voglio. Campixiano. Andreæ Vespasiani Agliata. Francisco del Colle. Simoni Bonaccolto Senatoribus, PPQ. CC.

F.

RIMAM Operis enascentis mei partem, SENATVS Illustrissime, Patribus superioris anni Conscriptis volens obtuli. lubens deuoui. Eam læta fronte Senatorius ordo ille, qua est humanitate, & excepit, & fouit. Adultum nunc opus. ætas grandior. Vis maior, quæ id alat, educet, promoueat, requiritur. Tuam, Prætor Illustrissime, Princeps ter Opt. ac vestram dumtaxat vnam PP. Conscripti, Equites nobilissimi, implorat opem. Opis indigo vnanimes opem ferte. Non desperatur; cum a vobis absoluta Vrbi Panormitanæ forma speretur; & forma itidem formæ operis. Hoc planè tot, tantisquè Mæcenatibus altum, educatum, promotum non maleuolorum cuniculos, non

† 2 Criti-

Criticorum, Hypercriticorum insanam horrescet audaciam. Solis luce nox repente disijcitur. vestrum omnium tutelarium auctoritate obtrectantium tenebræ exterminantur. Panormitanæ Reipub. vobis imposita a Regni moderatore prouincia. Eius dignitas promouenda. amplificanda. Sed Panormitanæ Reip. MAIESTAS vobis omnibus qua vultu, qua voce, qua sanguinis effusione propugnanda. De MAIESTATE res est. Grandis illa. hæc maior laus. consequentibus haud exiguum scriptoribus suppeditatur vestræ laudationis argumentum. Quot in eo characteres, SENATVS Illustrissime, tot in eo Præcones laudum tuarum. Quæ Bibliotheca seruabit hoc opus, asseruabit certè & gloriæ monumentum tuæ. Hoc quærendum: hac insistendum via. hæc vera veræ gloriæ comparatur immortalitas. Valete Patres Patriæ, & æternum viuite. Panormi XXVI. Septembris. Ab orbe reparato CIↃ DC. XXX.

Vestr. Dom. Illustriss.

Seruus addictissimus.

D. Franciscus Baronius, ac Manfredi.

PANORMITANA MAIESTAS.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Antiquitus Reip. Senatusquè gloria floruisse Panormum demonstratur.

SATIS cognitum, perspectumquè est Vrbem Panormitanam ita semper liberam extitisse, vt eam non Conditores modo pro dote libertate donauerint, sed P. etiam S.Q.R. vbi longo temporum interuallo decertatum vtrinquè est, victor non ademerit. *Fœderatæ Ciuitates*, inquit eloquentiæ parens, *duæ sunt, Mamertina, & Taurominitana. Quinquè præterea, sine fœdere immunes Ciuitates, ac liberæ. Centuripina, Halesina, Segestana, Halysiensis, Panormitana.* PANORMVM .n. non fortuito vel rusticus, vel colonus quispiam, vt de plerisque Ciuitatibus constat satis, extruxit, ipsaquè die, obsecundante fortuna, in formam Ciuitatis redegit, sed data opera condidit selector exterarum gentium multitudo, vt in ea tamquam in florentissima Ciuitate domicilium, sedemquè collocarent; de cuius planè dignitatis loco deturbare victrix eam Roma non putauit. De Panormitanæ Vrbis exordio multi multa. qui licet de conditoribus inter se diffideant, vnanimi tamen consensione confitentur eam liberam semper fuisse Ciuitatem, nulliquè alij, quam vni dumtaxat magistratui, suffragantibus vniuersis, delecto obtemperasse. Quod ita planè verum est, vt nullus vel historicus, vel scriptor extiterit hactenus, qui vel antequam in Romanæ Reip. potestatem, vel post in eius redacta ditionem venerit, eam libertate priuatam asseueret. Hinc planè conficitur Panormitanam Vrbem non solum Reip. gloria, sed Senatus etiam dignitate floruisse,

In Verr. Act. 3.

cum Remp. maximè deceat Senatus, vt corpori congruit animus; cum in recta, optima que rep. Senatus animi munere perfungatur. Et quidem in Rerump. administratione Senatus is est, qui cuncta consilio, ratione, prudentiaquè moderatur, ac regit. *Consilium*, ait Tullius *ratio, sententia, quæ nisi essent in senibus, non summum consilium maiores vestri appellassent Senatum*. Quod si profecto progrediamur vlterius, inueniemus antiquissimos illos Vrbis Panormitanæ conditores optima iam naturæ loci electione, cui vel singularis cæli clementia obsecundet, vel mirabilis ipsius vrbis faueat extructio, cuius extat varijs in partibus vel quod hodierna luce vestigium publicæ Panormitanæ libertatis argumentum, satis innuere Panormitanum Senatum ex optimatibus tum singulari prudentia, tum præcipua animi virtute præstantibus coaluisse, quique Aristocraticus optimo quidem iure dicendus esse videatur. Atq; vt id & planius & luculentius cognoscatur rei demonstrandæ mihi repetendum videtur paulo altius exordium.

De senec.

Regibus ex Roma Vrbe deiectis in veram tandem, germanamquè Reip. formam se Roma reduxit: ea enim omnino dicenda Resp. quæ iuxta leges suas non pro vnius libidine, sed ex concordi plurium Ciuium voluntate procuratur. Quare cum id temporis omnes potentiæ vires in vnum sui ipsius sinum Roma conuocasset, omniaq; munia non ad sacrificia modo, sed ad ea etiam domi, militiæquè spectantia obijsset, eam Reip. formam inuexit, quæ Aristocratica dicenda est, cum plane Vrbs a viris primarijs vel generis nobilitate florentibus, vel animi virtute præstantibus administratur. De ceteris vero, de Oliarchia scilicet, quæ ex opulentioribus habetur; de Democratia, quæ ex populo nullam planè perspiciente in seligendo virtutem, sed ex eius animi affectione constituitur; nihil est, quod dicam, cum planè constet vtramq; istam cum illa nullo modo posse conferri. Cum itaquè ex optimatibus viris sit omnino Panormi cooptata, & administrata Resp. Aristocraticum Panormi Senatum fuisse institutum nemo est, qui non fateatur. Ceterū quod Vrbs Panormitana semper se liberā, immunēque ab omni prorsus seruitute seruauit, vel ex eo conijcias licet; ex nullo.n.auctore, siue Græcus, siue Romanus sit is, aliqua saltē ratione deducitur eam nullo vnquam tempore, nulla ætate, nullique demum Reip. tributariam extitisse. Et licet plerisquè libro primo videatur innuere Polybius Panormum iam ab Romanis euictam Vrbem Carthaginensium Principem in Sicilia fuisse, Panormus tamen sic ea quidem tempestate Carthaginiensibus paruit, vt eorum

Lib.p.f.46. mihi.

pote-

potestati nunquam fuerit subiecta, sed cum ipsis miro quodam Societatis fœdere coniuncta. Illud autem negandum hoc loco non est, quod cum alteri proficuum, domi defensores, ad pugnandum alere, alteri vero nõ inutile inimicis fortiter obsistere videretur, sibi tamen quoquomodo persuadere quis posset Carthaginienses id tẽporis in Panormitana Vrbe dominari, suaquè, vt credibile est, præsidia collocasse. Sed hoc inuentum, poeticum quidem commentum est, cum iuxta Polybij sententiam Panormus non Princeps Carthaginiensium Vrbs fuit, quod eam omnino subegerint, sed quod peculiari quodammodo, vniceque dilexerint. Cum itaquè Vrbs Panormitana semper, vel ea quidem enascente, Senatus gloriam, dignitatemquè seruarit, mirum planè videri non debet, si in ea verum, germanumquè Reip. decus quotis tempore, quauisque ætate summa cum omnium acclamatione floruerit.

CAPVT II.

Panormus etiamsi Romanorum adiuncta potestati, semper tamen siuè obscurè, siue apertè Senatus nomine collustrata.

Atquè vt ea in re demonstranda & apertius, & enucleatius progrediamur scias velim Panormitanam Vrbem non ab Romanis vel diuturna obsidione, vel commisso prælio expugnatam, sed suapte sponte, deditione iam facta, teste Polybio, Romanæ Reip. sibi signa sustulisse. Quare consentaneum plane est, vt quis asseueret P.S.Q.R. ab Vrbe Panormo leges non amouisse, vt iuxta veterem, auitamquè consuetudinem ea suum Populum, quamuis castigatius imposterum, moderaretur, ac regeret. Quod vel eo satis argumento iam liquet; Romani .n. in eas dumtaxat Vrbes gladios distringerent, flammas pararent, ac exitiales omnino exitus minarentur, quæ cum P.S.Q.R. signa conferre, aperto campo depræliari, sanguinem, ac vitam vtrinquè profundere æquo marte non dubitarent. Contra vero, quæ victorem vltro Romanum exercitium vel colerent, vel intra mœnia lubenter admitterent, a pristina suarum legum felicitate non dimouebantur; vt is hac ra-

tione vel vrbem, vel populum recens deuictum perpetuo sibi amore, studioque deuinciret, isque lubentissimè semel acceptam P. S. Q. R. fidem ea, qua par erat integritate seruaret. Hinc Mantuanus.

Æn. l.6. *Tu regere imperio populos Romane memento*
(Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem:
PARCERE *subiectis, & debellare superbos.*

Ea tamen lege, vt S. P. Q. R. si voluisset, ij pro libidine & leges imponere, & tributum exigere, & cetera id genus posset. Quod plane tertium inæqualis fœderis genus sic ab Romanis appellatum, de quo meminit Liuius lib. IV. Ex ipso tamen Liuio constat satis Campanos, qui erant Romanis, facta deditione, subiecti, liberioribus institutis, ac legibus vti. Diuersa .n. prorsus ab alijs Campanorum conditio, qui non fœdere aliquo, sed deditione in populi Romani venerunt fidem, liberioremquè viuendi consuetudinem, moresquè sectabantur. Quod ipsum plane de Appulis patet, quos ita in amicitiam suam Populus, Senatusque Romanus accepit, vt cum ijs nulla ratione voluerit æquo fœdere coniungi, sed vt ij sub eiusdem potestate, ac ditione versarentur. lege Liuium loco supra laudato.

Cum itaquè Romani ita cum ijs, quæ dederant se se, Ciuitatibus haberent, ac auctoritate, qua pollerent, parcius vterentur; mirandum planè non est si Romana Resp. in dedititiam sibi Panormũ vrbem ita clementer, ac mansuetè se habuit, vt ab ea omnia Reip. ornamenta, omnia Senatus instituta sibi remouenda non putarit. Quæ quidem Senatoriæ dignitatis ornamenta eo quidem, progrediente die, in panormitana Vrbe floruerunt, quo nobilior ceteris
lib.6. Romanorum Colonia teste Strabone, in hac ipsa Vrbe domicilium collocauit.

Triplices quidem leges extitisse Romanorum tempestate Colonias: Romanæ quidem aliæ, aliæ Latinæ, Dedititiæ demum tertiæ nuncupabantur. Et Romanæ quidem vel ex Romanis Ciuibus, vel ex Romanis ære alieno oppressis, vel ex Romanis demum, qui bellando victoriam ex hoste retulerant tamquam de Vrbe Roma benemerentissimi, constabant.

Latinæ ea dictæ, quæ ex hominibus Romanis quidem, at peccato scelereque conuictis coalescebant, qui vel capitis, vel exilij pæna mulctandi, atquè Senatus Romani pietate, misericordiaquè liberati

berati in Latium coloniæ mittebantur. Et licet ij vitam non amitterent, vel exilij dedecus non paterentur, ex Romanæ tamen Vrbis albo tamquam immeriti expungebantur; quamuis deinde si pro Romana Rep. arduum aliquod facinus aggressi cum laude edidissent, ciuitate donabantur. Quare huiuscemodi coloniæ, amissa iam nominis Romani dignitate, latij nomen, quo ablegabantur, adeptæ, latinæ nuncuparentur.

Ea demum deditiitiæ, quæ licet ante latinæ coloniæ, a Populo tamen S. Q. R. deficientes belli tempestate coactæ sub populi Romani ditionem, potestatemquè ceciderunt. Quouis autem tempore nullo ea honore, nullaque dignitate ab Romanis affectæ dignã tantæ pernicacia, perfidiaquè pænam, mulctamquè patiebantur.

Iam vero quantum ornamenti, quantum dignitatis, & gloriæ ex ea Romana colonia sibi Panormus compararit, inde liquet; sicut .n. infidis Ciuitatibus, ac populis P. S. Q. R. latinas Colonias præficiebat, vt sceleris pænam experti inposterum simile scelus abiurarent, ita & Ciuitatibus, & populis, qui & fide, & ciuium gloria, & agrorum fertilitate florentes digni a P. S. Q. R. habebantur, qui præcipuo Romanæ Coloniæ honore afficerentur. Huc accedit, quod ij dumtaxat Vrbi in ea orbis terræ parte versanti, quæ hostiũ excursionibus terra, mariquè pateret, quæquè suaptè natura ad pugnandum munita videretur, Romanas Colonias Romana Resp. præficiebat, vt & loci natura, & militum manu propugnata hostium impetus, si qui tandem essent, facili negotio sustineret. Ergo cum Vrbs panormitana vel id temporis & munita, & magna, & opulenta, & conspicua, & eo demum sita loco, in quo facile eam possent Carthaginienses aggredi, ad eam defendendam tamquam ad singulare imperij propugnaculum ablegare Romanam Coloniam S.P.Q.R. existimauit. Ex quo quidem satis illud, quod supra innuimus, inde conficitur ab Vrbe Panormitana præcipuam quamdam, inauditamquè gloriam eo sibi honore comparatam. Lego Agrippiam sexti Neronis Imperatoris matrem precibus apud filium institisse, vt iste Romanam Coloniam in Vibiam Vrbem, in qua lucis acceperat vsuram, citra Rhenum collocatam ablegaret; vt ea ratione ab Germanorum, qui non longè distabant, excursione saluam, incolumemquè seruaret. Et quidem si huiuscemodi Colonia illi Vrbi nõ aliquid honoris attulisset, non eam certe coloniam in suam natalitiam vrbem mittendam eius desudasset industria. De vrbe Panormo quid tandem sentiendum sit tu tibi persuadeas velim. Quamobrem rectè quidem a S. P. Q. R. primam Romanam Coloniam

lib.6. in principem Siciliæ Vrbem fuisse missam Strabo confitetur,vt satis innuat primum illum honorem, primamquè gloriam primæ Siciliæ Vrbi iure collatam, cum ij dumtaxat Vrbi, quæ & loci natura, & cæli clementia,& ciuium magnitudine, & agrorum vbertate florescit,is tribuendus sit honor.

Quæres ex me; quanam tempestate hæc Romana Colonia in Panormi Vrbe præsidium collocauit. Et quidem hoc nondum quod meminerim apud auctores legi;cum hac de re Strabo temporis, anniquè non meminit. Quod si vti coniecturis licet, vt plane licet,coniectemus, dicamusquè vel id omnino factum fuisse ante Octauiani Augusti imperium, sub quo idem ipse Strabo floruit, vel certe non multo post prælium illud celeberrimum,ac nobile,Duce Metello contra Asdrubalem Carthaginiensium Ducem, Populi Romani hostem,ac Panormi depopulatorem,Oretho inspectâte, commissum. Sic .n.populus Romanus in nouis colonijs ablegandis habebat sese; huiuscemodi .n. Colonijs triumviros præficiebat,vt hisce iste magistratus ordo præsideret. Militaribus vero non legionarij modo,ac tribuni, vt ex Higeno habetur apud Paulum Manutium, sed vir etiam præerat grauis, qui & Romanæ vrbis leges firmaret,& controuersias, litesquè dirimeret,& prudens eorum vtilitatibus, commodisquè consuleret, quem Prætorem nominarent. Prætor .n. Romæ dicebatur is iudex, qui de exterarum gentium controuersijs cognosceret, statueret, iudicaret; isque ipsa die mutato solum nomine,consul in Sicilia nominabatur. Quare si quis sibi persuaderet gloriosum illud Aquilæ insigne, quo Panormus vel hodierna maximè luce gloriatur, illud idem esse, quod ab Romana Colonia fuit in hanc Vrbem id temporis inuectum, non abs re quidem sibi persuaderet; vt si quis etiam affirmaret vna cum Colonia habuisse Prætorem, atque hæreditario quodam iure Prætoris nomen,idque non secus ac si proprium semper vsurpasse, non immerito affirmaret,cum vtrumquè in Romanæ Coloniæ aduentu Panormitanæ Reipub. fuisse communicatum Petrus Ranzanus primæ notæ scriptor asseueret. Iamuero reliquum est, vt probemus Panormitanam Vrbem in Romanorum potestate collocatam, Senatus nomine non obscurè quidem, vt probatum est hactenus, sed apertè satis insignitam. Et id quidem vel ex eo coniectes licet; primo .n. bello punico confecto, cuius initium in 3700. mundi annum incidit, illi ijdem agri, quos P. S. Q. R. iure belli in Sicilia sibi comparuerat, ab eodem ijsdem Ciuitatibus summa cum liberalitate restituti, a quibus quotannis Decumarum vectigal impositum

victor

victor exigeret. lege Orat. V. in Verrem, in qua totus est in hisce decumis explicandis Cicero. Quod autem vectigal omnibus Siciliensibus Ciuitatibus impositum, S.P.Q.R. vt Panormum, aliasquè Vrbes peculiaribus afficeret honoribus, sanxit, vt id decumarum vectigal non pensitaret. *Quinque praeterea*, inquit idem ibidem, *sine foedere immunes Ciuitates, ac liberae. Centuripina, Halesina, Segestana, Halyciensis, Panormitana. Immunia*, ait Tullius in Rullum, & quidem maximè ad rem, *commodiore conditione sunt, quam illa, quae pensitant.* Vt inde luculenter existat Panormum Vrbem licet huiusce vectigalis haud immunem, P. tamen S. Q. R. liberalitate ab eo soluendo prorsus exemptam fuisse.

Verum vt in huiusce rei probatione progrediamur apertius, non est cur in ea demonstranda mea desudet oratio: pro me totus est Tullius, cuius plane non parui aestimanda videtur auctoritas. *Etiam*, sic habet, *illud praeteribo quotiescumquè Panormum veneris illo anno, & sex mensibus (nam tamdiu fuit in carcere Apollonius) toties ad te Senatum Panormitanum adiisse supplicem cum magistratibus, Sacerdotibusquè publicis*. haec ille. Quare sicuti dubitandum nullo modo est Romanorum tempestate Panormum Senatus gloria floruisse, ita facile mihi persuadeo Panormum dumtaxat vnam Senatus gloria collustratam; cum nondum repererim Ciuitatem aliquam id temporis a Panormo Senatus dignitate gloriari potuisse. Et ratio, ni fallor, ea est; vna .n. PANORMVS est, quae formam quamdam Senatus maiestate augustiorem, ampliorémquè praefetulit & electa nobilissimorum Ciuium copia, & eleganti, humanaquè populorum multitudine, & optima ipsius vrbis loci natura, ac denique singulari aedificiorum, ac murorum magnificentia. Quamobrem sicut, teste Tullio sunt ipsis laudi, & gloriae priuata conditoribus aedificia, ita ea omnia Vrbi, quaecumquè ea sit, non parum decoris creant, ac ornamenti. In Ver. lib. 5.

Huc illud cadit, quod Siculi omnes, interempto Caesare a Marco Antonio triumviro facti sunt Ciues Romani. Huiusce veritatis testis locuples existit Tullius, quo quid vel, ad rem aptius, vel ad id comprobandum apertius, vel grauius? Proferamus. *O mi Attice*, inquit, *vereor, ne nobis Idus Martiae nihil dederint praeter laetitiam, & odii poenam, ac doloris. Quae mihi istinc afferuntur. Quid hoc video? ἀπράξιος καλῶς μὲν, ἀτελῶς δέ! scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam iudicem. multa illis Caesar. nequè me inuito: etsi latinitas erat non ferenda. Verumtamen. Ecce autem Antonius accepta grandi pecunia fixit legem, a dictatore Comitiis latam, qua* SICVLI, Lib. 14. ad Att. Ep. 12

CI-

CIVES ROMANI, *cuius rei vìuo illo mentio nulla.* hæc ille. Et licet eo honore ob Coloniam prius acceptam Panormus affecta videretur, iure tamen sibi quis persuaderet hanc tam maximam, singularemq; dignitatem vni dumtaxat Panormitanæ Vrbi tamquam Vrbium maximæ, tamquam Vrbium matri Sicularum fuisse collatā. Quæ deinde Vrbs triūuirato extincto, a quo iā sublato Imperatores suū sumpsere primordiū, vti Reip. nomine, ac si suū, nō erubuit. lege Fazelum lib. 8. Prioris Dec. Consule itidem & Georgium Gualterium nomine, *Panormus.* Vterq; .n. testimonia huiusce veritatis profert. Nos etiam libri superioris capite tertio obiter non pauca laudauimus.

Huc spectat & illud numismatum genus vni dumtaxat Panormitanæ Vrbi ab Vrbe Roma communicatum; in cuius parte altera implicatæ manus, non secus ac si Fidei simulacrum; ex altera vero armatus miles, qui galeam in capite, loricam in pectore, hastamquè rectus gestaret manu eorum imaginibus persimilis, qui ab Romanis vrbium tutelares habebantur, eluceret. Vtrique vero ea inscriptio. PANORMITAN. quod plane numismatum genus vna PANORMVS ex priuilegio præferebat, cum ceteris Siciliæ ciuitatibus, ne vterentur, edicto a S. P. Q. R. cautum esset; nulla .n. ex Siciliensibus Ciuitatibus, dempta vna Panormi vrbe, iure posset Reip. Senatusquè nomine gloriari. Quod igitur vni dumtaxat Vrbs Roma seruauit sibi, vni dumtaxat vrbi Panormitanæ contulit, vtpote quæ omnium prima, ac benemerentissima haberetur. lege Tullium in lib. de legibus.

Verum, amabo te, mi lector ad eam legem nupertimè laudatam (QVA SICVLI, CIVES ROMANI) reuertamur; ea .n. suis est libranda momentis, suis & perpendenda rationibus; videndumquè an ea lex a S. P. Q. R. sit lata vel ad amplificandam Siciliæ vniuersæ dignitatem, vel ad promouendam Panormitanæ Vrbis gloriam nec ne?

Et quidem singularis Siciliæ dignitas ea est; cum singularis planè sit honor, quid .n. ad nostræ Siciliæ decus euehendum, laudemque vulgandam excogitari vel præclarius, fingique vel illustrius potest, quam a P. S. Q. R. ea præcipua dignitate donari? Et eo maximè tempore, quo tempore Romana Resp. mundum penè vniuersum sibi bellando subegerat, omnesquè ferè orbis terræ nationes, ac gentes imperio moderaretur suo.

Sed tota hæc laus, quanta, quanta est, quæ quidem nec exigua, nec vulgaris est, tota, inquam, panormitanæ vrbi tribuenda, cum .n. S. P.

S. P. Q. R. Romanam Coloniam,vt ſupra probatum ſatis,Panormo deſtinarit; ille progrediente tempore, virtutem animi, morum facilitatem,ſuauitatemquè S.P,Q.R. cum videret, atque ab virtute animi, morumque facilitate Romanorum nihil degenerare, vt aliquid ſemper gloriæ Panormo adderet,legem tulit, vt Siculi omnes Ciues Romani & haberentur, & vocarentur. Quare non immerito cum Panormo Vrbe.

Tacta fides.

quæ profectò lex ex Comitijs profecta, vt tantæ dignitatis ſplendor vel ob vnam Panormi Vrbem, vel ex vna dumtaxat Panormi vrbe natus eſſe videretur. Imo vero ipſa Panormi, vox, PANORMVS, vel populum Romanum ſonat. Si .n. hoc nomen (PANORMVS,) ſcripſeris, atq; commutatis literulis hunc Anagrammatiſmum confeceris (PANORMVS) P,ROMANVS. litera tamen P.in conficiendo anagrammatiſmo cum interpunctione ſignãda. vt vel ipſum nomen S.P.Q. R. ad id ipſum vel conficiendum, vel conſtituendum ſuaderet.

CAP. III.

Panormus licet ab Sarracenis ſubacta, eo tamen tempore ſemper hanc ſibi & Reip. & Senatus gloriam, laudemquè ſeruauit.

ET quidem ſi ad funeſtiſſima Sarracenorum tempora,occupata iam Sicilia, conuertamus oculos,videbimus profectò de hoc dignitatis gradu Panormitanam Vrbem non deturbatam fuiſſe. Porro argumentum illud, quod in hac re Achillæum eſt, mirum quantum mouet,quod cum Sarraceni in Siciliam vniuerſam dominarentur, eorumquè Principes ſedem quæritarent, in nulla prorſus alia Ciuitate Sedem,quam in Panormi vrbe poſuerunt; vt merito in diplomate Trainæ aſſeruato, de quo iam alibi meminimus, PANORMVS CIVITAS DIVES, ET POPVLOSA, TOTIVS SICILIAE CAPVT, ET PRINCIPALIS SEDES

TYRANNORVM appelletur. Et in hoc eodem ipso priuilegio cũ sermo de facienda tam Roberto, quam Rogerio deditione ab Sarracenis haberetur, eo præcipuo nomine Panormus insignitur. PANORMVS VRBS REGIA, TOTIVS REGNI DOMINA, ET METROPOLIS. Sed ecce tibi verba diplomatis. non hæc fingo. sunt ipsa luce clariora. *Baro*, sic illud, *dedito, & nauali exercitu apud Hydrontum congregato Dux, & Comes in Siciliam ad expugnationem Panormi profecti sunt. Erat autem Panormus Ciuitas diues & populosa totius Siciliæ caput, & Principalis sedes Tyrannorum &c.* & in calce sic habet. *Ciues autem postquam nullo modo virtuti Normandorum posse se resistere viderunt, communicato consilio; missis, & remissis nuncijs, & pactionibus, quales in eadem vrbe tenebant, confirmatis, Panormum Vrbem regiam, totius Regni Dominam, Metropolim, Duci atq; Comiti viris fortissimis fratribus regendam, & tenendam tradiderunt.* Hæc illud.

Huc accedit & Sarracenorum animi in vnam panormitanam vrbem propensio, ac voluntas, qui cum Panormum omni omnium delitiarum genere affluentem animaduerterent non modo non delitias hostili crudelitate perdiderunt, sed eas etiam mirum quantum nouis inuentionibus auxerunt. Extant vel hodierna luce Sarracenicarum delitiarum, magnificentiarumq; vestigia, de quibus iam primo libro sermonem habuimus, quæ cum egregia sint omnino, ac præclara satis ostendunt quanto in pretio, quantoque honore habitam a Sarracenis Panormum fuisse. Neque.n. credibile est eam vrbem, quam Sarraceni Principes, sicut itidem & Gothi, vt loquuntur historiæ, sua præsentia, delicijs, ac titulis honestarunt, exornarunt, illustrarunt, in eo acceptam gradu non reliquisse; cum ij sicut hanc principem omnium Ciuitatum existimarunt, ita & Senatus, ac Reip. titulum, quamuis non ita apertum, cum is libertatem sonet, non ademerunt. Cum itaque Sarraceni in vna Panormi tantum vrbe consederint, domicilium locarint, ac celeberrimis ædificijs insigniuerint, vt, si in Vrbem oculos intorseris, partem aliquam Toletanæ viæ magnificè constructam videris, qua nihil planè magnificentius: Si vero eosdem in panormitanæ vrbis æquor, planitiemq; conuerteris, in ædificia longe quidem pulcherrima offenderis, quibus nihil sanè pulchrius. Vtrobique Sarracenorum Principum elucet non magnificentia minus, quam munificentia, vt testentur quam in Panormi vrbe dignitatem repererunt, sibi ipsis non ademptam, quam vero pulchritudinem non inspexerunt, inuentam, inchoatam, ac perfectam fuisse. *Siciliam*, ait

 Curo-

Curopolata, *occuparunt Sarraceni, ac quicquid vrbium, opidorum, locorumquè in Sicilia repererunt, incendijs præter Panormum fœdarunt, eaquè vrbs, quod delicijs affluat, ab eis in Regiam est delecta.* hæc ille. Hoc loquendi genus vsurpatum a Fazelo est tum lib. 8. Dec. primæ, tum lib. 6. Dec. 2. c. 1. eum consule. Qui itaque sapit, inferat, an, quæ nobis dicta sunt hactenus, iure ne, an iniuria dicta sint. Stet igitur a Panormo Vrbe, quamuis Sarracenicæ potestati subiecta, Senatus, Reiq; Publ. dignitatem ita seruatam, vt, licet ea non floruerit id temporis, id tamen temporis ea non defloruerit; cum nihil apertè a Sarracenica barbarie panormitanæ gloriæ sit ademptū. Quandoquè ipsa loci pulchritudo, cæli clementia, vrbis situs, agrorum vbertas, aquarum abundantia, ceteraq; id genus vel ipsam barbariem non domat modo, sed etiam sic allicit, vt barbaries ipsa miro quodam humanitatis habitu decorata videatur. *De vitis Constantinopol. Cæsar.*

CAPVT IV.

Panormus a Sarracenorum seruitute liberata eodem Senatus, Reiq; Publ. nomine insignitur.

QVAE Sarracenorum tempestate Panormi dignitas, honosquè non eluxit, Max. Optimorumquè Regum Normandorum tempore sole clarior apparuit. Ij .n. non modo sedem Panormi fixerunt suam, vt hæc deinceps Vrbs regia & vocaretur & haberetur; sed etiam regio se diademate exornarunt, legemquè Rogerius tulit ad amplificandam Regiæ vrbis dignitatem, vt si fortasse quis extra Panormum regijs afficeretur honoribus, is non ritè affectus diceretur; itaquè planè consequentes Reges hoc institutum, decretumquè seruarunt, vt, quotquot ea tempestate regium diadema susceperunt, in vna panormitana vrbe incredibili cum multorum populorum frequentia, & acclamatione susceperint. Satis scio Albertum Piccolum aliter de tanta Panormi gloria sentire, ac Fazeli auctoritatem sua, si qua tamen est, auctoritate præferre. In errore est: suus hunc ex ipsomet Fazelo erit refellendi locus; cum libro quarto de vrbis primatu. nunc ad rem. Quod ergo Rogerius sedē regiam suam ad vrbis promouendum decus collocarit, ac regiam *Faz. l. 8. dec. p.* *L. 8. d. p.*

TYRANNORVM appelletur. Et in hoc eodem ipso priuilegio cũ sermo de facienda tam Roberto, quàm Rogerio deditione ab Sarracenis haberetur, eo præcipuo nomine Panormus insignitur. PANORMVS VRBS REGIA, TOTIVS REGNI DOMINA, ET METROPOLIS. Sed ecce tibi verba diplomatis. non hæc fingo. sunt ipsa luce clariora. *Baro*, sic illud, *dedito, & naualí exercitu apud Hydrontum congregato Dux, & Comes in Siciliam ad expugnationem Panormi profecti sunt. Erat autem Panormus Ciuitas diues & populosa totius Siciliæ caput, & Principalis sedes Tyrannorum &c.* & in calce sic habet. *Ciues autem postquam nullo modo virtuti Normandorum posse se resistere viderunt, communicato consilio, missis, & remissis nuncijs, & pactionibus, quales in eadem vrbe tenebant, confirmatis, Panormum Vrbem regiam, totius Regni Dominam, Metropolim, Duci atq; Comiti viris fortissimis fratribus regendam, & tenendam tradiderunt.* Hæc illud.

Huc accedit & Sarracenorum animi in vnam panormitanam vrbem propensio, ac voluntas, qui cum Panormum omni omnium delitiarum genere affluentem animaduerterent non modo non delitias hostili crudelitate perdiderunt, sed eas etiam mirum quantum nouis inuentionibus auxerunt. Extant vel hodierna luce Sarracenicarum delitiarum, magnificentiarumq; vestigia, de quibus iam primo libro sermonem habuimus, quæ cum egregia sint omnino, ac præclara satis ostendunt quanto in pretio, quantoquè honore habitam à Sarracenis Panormum fuisse. Neque n. credibile est eam vrbem, quam Sarraceni Principes, sicut itidem & Gothi, vt loquuntur historiæ, sua præsentia, delicijs, ac titulis honestarunt, exornarunt, illustrarunt, in eo acceptam gradu non reliquisse; cum ij sicut hanc principem omnium Ciuitatum existimarunt, ita & Senatus, ac Reip. titulum, quamuis non ita apertum, cum is libertatem sonet, non ademerunt. Cum itaque Sarraceni in vna Panormi tantum vrbe consiterint, domicilium locarint, ac celeberrimis ædificijs insigniuerint, vt, si in Vrbem oculos intorseris, partem aliquam Toletanæ viæ magnificè constructam videris, qua nihil planè magnificentius: Si vero eosdem in panormitanæ vrbis æquor, planitiemq; conuerteris, in ædificia longe quidem pulcherrima offenderis, quibus nihil sanè pulchrius; Vtrobiquè Sarracenorum Principum elucet non magnificentia minus, quam munificentia, vt testentur quam in Panormi vrbe dignitatem repererunt, sibi ipsis non ademptam, quam vero pulchritudinem non inspexerunt, inuentam, inchoatam, ac perfectam fuisse. *Siciliam*, ait

Curo-

Curopolata, *occuparunt Sarraceni, ac quicquid vrbium, opidorum, locorumquè in Sicilia repererunt, incendijs præter Panormum fædarunt, eaquè vrbs, quod delicijs affluat, ab eis in Regiam est delecta*. hæc ille. Hoc loquendi genus vsurpatum a Fazelo est tum lib. 8. Dec. primæ, tum lib. 6. Dec. 2. c. 1. eum consule. Qui itaque sapit, inferat, an, quæ nobis dicta sunt hactenus, iure ne, an iniuria dicta sint. Stet igitur a Panormo Vrbe, qnamuis Sarracenicæ potestati subiecta Senatus, Reiq; Publ. dignitatem ita seruatam, vt, licet ea non floruerit id temporis, id tamen temporis ea non defloruerit; cum nihil apertè a Sarracenica barbarie panormitanæ gloriæ sit ademptū. Quandoquè ipsa loci pulchritudo, cæli clementia, vrbis situs, agrorum vbertas, aquarum abúndantia, ceteraq; id genus vel ipsam barbariem non domat modo, sed etiam sic allicit, vt barbaries ipsa miro quodam humanitatis habitu decorata videatur. *De vitis Constantinopol. Cæsar.*

CAPVT IV.

Panormus a Sarracenorum seruitute liberata eodem Senatus, Reiq; Publ. nomine insignitur.

QVAE Sarracenorum tempestate Panormi dignitas, honosquè non eluxit, Max. Optimorumquè Regum Normandorum tempore sole clarior apparuit. ij .n. non modo sedem Panormi fixerunt suam, vt hæc deinceps Vrbs regia & vocaretur & haberetur; sed etiam regiō se diademate exornarunt, legemquè Rogerius tulit ad amplificandam Regiæ vrbis dignitatem, vt si fortasse quis extra Panormum regijs afficeretur honoribus, is non ritè affectus diceretur; itaquè planè consequentes Reges hoc institutum, decretumquè seruarunt, vt, quotquot ea tempestate regium diadema susceperunt, in vna panormitana vrbe incredibili cum multorum populorum frequentia, & acclamatione susceperint. Satis scio Albertum Piccolum aliter de tanta Panormi gloria sentire, ac Fazeli auctoritatem sua, si qua tamen est, auctoritate præferre. In errore est: suus hunc ex ipsomet Fazelo erit refellendi locus; cum libro quarto de vrbis primatu. nunc ad rem. Quod ergo Rogerius sedē regiam suam ad vrbis promouendum decus collocarit, ac regiam *Faz. l. 8. dec. p.* *L. 8. d. p.*

coronationem Panormi dumtaxat instituerit diploma anni M. C. XXIX. satis apertè testatur. Apud Fazelum iam habes. Verum vt, qui Fazelum non habent, id videant, hoc loco omittendum non putaui. *In ea*, inquit, *edicula* scilicet contra occidentem posita, *priscos Siciliæ Reges vngi, ac regia insigniri corona mos erat. Quod quidem a Rogerio Rogerij Siciliæ Comitis filio initium cæpit; qui anno salutis 1129. cum Siciliam Apuliam, Calabriam, & magnam lybiæ oræ partem possideret, se indignum ratus tantum imperij sub angusto Ducatus, & Comitatus titulo continere, primus omnium Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ Rex appellari, ac regia Corona Panormi hoc loci insigniri se voluit; SVAMQVE in EA VRBE, ATQVE FVTVRORVM SICILIAE REGVM SEDEM CONSTITVIT, edixitque, vt Siciliæ Reges, eiusquè Italiæ partis, quæ eo tempore Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, & nondum Regni titulum habebat, Principes Panormi, & non alibi more Christianorum eo loci regio diademate inuestirentur, vt eius diplomate dato Panormi anno Salutis M. C. XXIX. die XV. Maij constat*. hactenus Fazelus. Quare non immerito a Guilelmo Rege primo ob hanc rationem ea profluxit oratio, vt videlicet Panormus Vrbs regia haberetur. *Etsi* (sic ille in diplomate dato Panormi M. C. LV. Aprilis XV. Ind. V.) *vnicuiquè nostri regni Ecclesiæ in educandis clericis, & adulterijs coercendis priuilegio pendeat principali; venerabili tamen Panormitanæ Ecclesiæ illud tanto clementius duximus indulgendum, quanto &* IN VRBE REGIA *fundata dignoscitur, in qua thronus, & solium nostræ residet maiestatis &c.* Atque etiam haud immeritò Vrbs Panormus ob honorem sibi a Rege collatum, vt Reges hic regijs infulis ornarentur, antiquissimo, nobilissimoquè Aquilæ Stemmati coronã imposuit, vt eo hieroglyphico demonstraret sibi Regibus coronas parari, ac parere, ac inter ceteras ciuitates tantum eminere, quantum Aquila reliquis Auibus, quæ Auium Regina & nominatur, & colitur, præit.

Iam vero non solum Vrbs Panormus tantum dignitatis, tantumquè gloriæ a Normandis Regibus accepit, sed etiam Ecclesiam Panormitanam ita in diuino cultu, ac religione promouerũt, vt Adrianus Pontifex IV. eam pontificijs characteribus totius Siciliæ Metropolitanam Ecclesiam apertè declararit.

Adrianus Episcopus Seruus Seruorum Dei dilectis filij, Agrigentino, Mazariensi, & Melitensi Salutem & Apostolicam benedictionem. Ne in aliqua prouincia fidelibus Christianis Sanctorum ministeriorum plenitudo deesset Sanctorum Patrum sanxit auctoritas, vt in singulis prouincijs aliqua Metropolis haberetur, quæ alijs dispensatione regiminis, & aucto-

ritate

ritate officij præsideret. Hoc siquidem prouinciæ Siculæ deesse videntes Panormitanam Ciuitatem, quæ solo nomine Metropolis habebatur, in plenitudine dignitatis Metropolim decreuimus statuendam &c. Non caret sua præpostera interpretatione hoc pontificium diploma. opinatur Albertus Piccolus verbum illud, *solo nomine Metropolis*, de panormitanæ basilicæ gloria derogare, imo vero & hoc ipsum dignitatem auget, gloriam amplificat, veritatem explanat. ne bis id repetam, cum suus erit agendi locus Libro IV. lubens hic omitto. Huc accedit, quod cum Vrbs Panormus hisce, quæ hucusquè recensuimus, omissis, fuerit & ciuium splendore, & Dynastarum gloria, & Baronum, Ducumquè dignitate collustrata, iure videtur si minus verum, germanumquè Reip. decus, illam saltem Senatus formam ab Roma vrbe ea tempestate seruatam habuisse, qua tempestate septem illi Reges gradatim Romam Vrbem administrarunt.

CAPVT V.

Panormus Sueuorum Regum tempore hac dignitate non immunis.

Acto iam ex Normandis Principibus imperij gradu Sueuis Regibus, non modo nihil pristinæ, auitæque dignitatis amisit, sed & etiam maiorem, imò & maximam Panormus assecuta. Si .n. Superioribus annis à superiorum Regum auctoritate constituta domicilium, nunc sedes facta Imperatorum Henrici videlicet VI. ac Friderici Secundi eius filij. Præterquam quod ab vtroquè vrbs ipsa aucta situ, magnificis amplificata ædificijs, illustrata priuilegijs, elata præconijs, affecta honoribus, hæc omnia suus erit recensendi locus, Illud dumtaxat hic de Frederico non silendum, qui Panormum innumeris affluentem & diuitijs, & delitijs cum videret singulari felicis vrbis titulo donauit, quæ quidem felicitatis nota ab Silla primum Dictatore, deinde vero a Commodo Imperatore, ac demum, vt ex Historijs habetur, a plerisque alijs Imperatoribus vsurpata. Quod vel ea ratione a Friderico, vt opinor, factum. cum .n. vrbem hanc Henricus VI. Imperator præ ceteris coluisset, & ex regia iam Imperatoria euasisset, vt nonnihil discriminis inter Panormum,

normum, ac ceteras regni Ciuitates oriretur, hoc nomine insigniẽdam ratus, cum hoc sibi nomen; vt diximus, Imperatores aliquot indidissent. vel, si cum ceteris sentiamus, illud hic cadit a Friderico videlicet Felix nuncupatur; ob agri nimirum felicitatem, ac fertilitatem, ob procerorum montium tutelam, ob fontium enalcentiũ multitudinem, ob regij capitis in mõte impressi gloriam ob eminentissimæ demum vrbis formam, & amplitudinem. Vel tandem asferamus Panormum Vrbem, quæ licet omnium postrema, Testibus Polybio, ac Leonardo Aretino ab hostibus diuturna fuerit obsidione deuicta, ac nonnisi plurimis, ac infinitis exantlatis laboribus in eorum redacta ditionem, hoc nomen assecutam. Victores.n. explorata iam perspectaquè Ciuitatum omnium Siciliensium natura nullam aliam vel pulchriorem, vel digniorem vna Panormo vrbe existimarunt: quam vnam consequentibus annis lubentissimè coluerunt, beneficia beneficijs cumularunt, nouis titulis insigniuerunt, vrbis dignitatem amplificarunt; Romæquè Vrbi pænè parem reddidere, quæ primum Regum Sedes, deindè vero est habita Imperatorum. Si ergo gloriosissimum, ac panormitanæ Vrbis amantissimum Sueuorum genus tot, tantisque Panormum donis affecit, dicendum certè est nihil de eius gloria, & existimatione derogasse, cum peculiaris gloria vrbi sit & Reip. nomine, & Senatus dignitate gloriari.

L. primo de bello Ital. aduersus Goth.

CAPVT VI.

Panormus, dominantibus Gallis, nullam huiusce dignitatis est passa iacturam.

ITA certè singularis ab omnibus quauis ætate, quouisq; tempore inter Siculas Ciuitates Panormus est habita, vt nonnulli Siciliensium Vrbium Matrem, Vrbium Metropolim, Vrbium Fænicem appellarit. Et quidem vt omittamus ceteros, quos hactenus recensuimus, ita ab Gallis hæc Vrbium nostrarum Fænix magnificis fuit illustrata muneribus, vt pristinam dignitatem non seruarit modo, sed amplificatã, auctamquè a Gallis acceperit. Ab Rege.n. Carolo Andageuensi inter cetera præclariora, quæ ab eius regia liberalitate suscepit, & Regni caput, & regum sedes M.CC.LXXVII.

pro-

proponitur, ac declaratur. Vin' diploma. hocce est.

Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, &c. Cum igitur pro parte Canonicorum, & Clericorum Archiepiscopatus, & Cappellæ Sacri palatij Panormitani, & aliorum Clericorum tam latinorum, quam Græcorum Ciuitatis eiusdem &c. Et paulo post ad rem. *Nos autem qui Ciuitatem eamdem speciali prærogatiua diligimus, & fouemus, eo quod caput & sedes regni nostri existit ipsorum iustas petitiones &c. Data Neapoli XIX. Octob. XIII. Ind.* 1277.

Verum in hisce regijs characteribus verbum illud aduertendum (*Cappella Sacri Palatij Panormitani*) quod mysterio non vacat. Si.n. hoc regale palatium ab Carolo Rege Sacrum appellatur, nihil prohibet, quominus asseramus hoc dumtaxat vnum ab Siciliæ Regibus in Sicilia tota domicilium fuisse designatum. atque duplex id suadet ratio, tum quia ipsi Reges sacri, quia vncti, tum quia nullum aliud palatium in Siciliæ regno reperitur, quod tantæ gloriæ insignibus exornetur. Singulare, ac verum regiæ panormitanæ vrbis argumentum.

Ex quibus planè haud obscurè deducitur Panormum Vrbem, exceptis alijs dignitatum prærogatiuis, honorumquè titulis, inde a Græcis Imperatoribus vsque ad Gallorum tempora, cumulatis alijs, præclariorem, insigniorem, digrioremquè euasisse, semperque Senatus, ac Reip. honore decoratam. Quo quidem ante tot, tantosquè annos, ante tot sæcula eloquentiæ facile princeps Cicero, vt cap. 2. innuimus, magnificentissima dicendi oratione exornauit.

CAPVT VII.

Panormus, expulsis iam, enectisquè Gallis, præcipua quadam ratione & Reipubl. titulo, & Senatus nomine perfruitur.

Venio nunc ad id, quod Vrbis Panormitanæ verè est, ac peculiari quadam ratione me vocat. Ostendam .n. eam ita sibi hoc Senatus, Reiq; publ. nomen assecutam, vt iure deinceps vt suum, varijs, diuersisquè rationibus vsurparit. Cum igitur Cunctum aliquot panormitanorum Sapientia panormitanam vrbem

in li-

normum, ac ceteras regni Ciuitates oriretur, hoc nomine insigniendam ratus, cum hoc sibi nomen; vt diximus, Imperatores aliquot indidissent. vel, si cum ceteris sentiamus, illud hic cadit a Friderico videlicet Felix nuncupatur; ob agri nimirum felicitatem, ac fertilitatem, ob procerorum montium tutelam, ob fontium enascentiũ multitudinem, ob regij capitis in mõte impressi gloriam o... eminentissimæ demum vrbis formam, & amplitudinem. Vel tandem asseramus Panormum Vrbem, quæ licet omnium postrema, Testibus Polybio, ac Leonardo Aretino ab hostibus diuturna fuerit obsidione deuicta, ac nonnisi plurimis, ac infinitis exantlatis laboribus in eorum redacta ditionem, hoc nomen assecutam. Victores.n. explorata iam perspectaquè Ciuitatum omnium Siciliensium natura nullam aliam vel pulchriorem, vel digniorem vna Panormo vrbe existimarunt; quam vnam consequentibus annis lubentissimè coluerunt, beneficia beneficijs cumularunt, nouis titulis insigniuerunt, vrbis dignitatem amplificarunt; Romæquè Vrbi pænè parem reddidere, quæ primum Regum Sedes, deindè vero est habita Imperatorum. Si ergo gloriosissimum, ac panormitanæ Vrbis amantissimum Sueuorum genus tot, tantisque Panormum donis affecit, dicendum certè est nihil de eius gloria, & existimatione derogasse, cum peculiaris gloria vrbi sit & Reip. nomine, & Senatus dignitate gloriari.

L. primo de bello Ital. aduersus Goth.

CAPVT VI.

Panormus, dominantibus Gallis, nullam huiusce dignitatis est passa iacturam.

ITA certè singularis ab omnibus quauis ætate, quouisq; tempore inter Siculas Ciuitates Panormus est habita, vt nonnulli Siciliensium Vrbium Matrem, Vrbium Metropolim, Vrbium Fænicem appellarit. Et quidem vt omittamus ceteros, quos hactenus recensuimus, ita ab Gallis hæc Vrbium nostrarum Fænix magnificis fuit illustrata muneribus, vt pristinam dignitatem non seruarit modo, sed amplificatã, auctamquè a Gallis acceperit. Ab Rege.n. Carolo Andagauensi inter cetera præclariora, quæ ab eius regia liberalitate suscepit, & Regni caput, & regum sedes M.CC.LXXVII.

pro-

proponitur, ac declaratur. Vin' diploma. hocce est.

Carolus Dei gratia Rex Siciliæ, &c. Cum igitur pro parte Canonicorum, & Clericorum Archiepiscopatus, & Cappellæ Sacri palatij Panormitani, & aliorum Clericorum tam latinorum, quam Græcorum Ciuitatis eiusdem &c. Et paulo post ad rem. *Nos autem qui Ciuitatem eamdem speciali prærogatiua diligimus, & fouemus, eo quod caput & sedes regni nostri existit ipsorum iustas petitiones &c. Data Neapoli XIX. Octob. XIII. Ind.* 1277.

Verum in hisce regijs characteribus verbum illud aduertendum (*Cappella Sacri Palatij Panormitani*) quod mysterio non vacat. Si.n. hoc regale palatium ab Carolo Rege Sacrum appellatur, nihil prohibet, quominus asseramus hoc dumtaxat vnum ab Siciliæ Regibus in Sicilia tota domicilium fuisse designatum. atque duplex id suadet ratio, tum quia ipsi Reges sacri, quia vncti, tum quia nullum aliud palatium in Siciliæ regno reperitur, quod tantæ gloriæ insignibus exornetur. Singulare, ac verum regiæ panormitanæ vrbis argumentum.

Ex quibus planè haud obscurè deducitur Panormum Vrbem, exceptis alijs dignitatum prærogatiuis, honorumquè titulis, inde a Græcis Imperatoribus vsque ad Gallorum tempora, cumulatis alijs, præclariorem, insigniorem, digrioremquè euasisse, semperque Senatus, ac Reip. honore decoratam. Quo quidem antè tot, tantosquè annos, ante tot sæcula eloquentiæ facile princeps Cicero, vt cap. 2. innuimus, magnificentissima dicendi oratione exornauit.

CAPVT VII.

Panormus, expulsis iam, enectisquè Gallis, præcipua quadam ratione & Respubl. titulo, & Senatus nomine perfruitur.

Venio nunc ad id, quod Vrbis Panormitanæ verè est, ac peculiari quadam ratione me vocat. Ostendam .n. eam ita sibi hoc Senatus, Reiq; publ. nomen assecutam, vt iure deinceps vt suum, varijs, diuersisquè rationibus vsurparit. Cum igitur Ciuium aliquot panormitanorum Sapientia panormitanam vrbem

in libertatem vindicarit; eiusq; tamquam Reginæ Vrbium exemplo permotæ ceteræ a suis ceruicibus gallicæ seruitutis iugum detrectarint, eam in hoc amplissimo dignitatis gradu optimo quodam iure collocauit. Addecuit profectò, vt Panormitanam vrbem Sicularum vrbium matrem, Metropolim, ac Dominam reliquæ regni Ciuitates in hoc præclaro, memorabiliquè facinore imitarentur, cum & Panormitana Vrbs Romam vrbem Parentem optimam sit omnino secuta, quæ Regibus expulsis, suam aliquando adepta libertatem, qua Romanus Senatus floruit antiquitus, ac priuatarum, publicarumquè rerum omnium prouinciam suscepit administrandam.

Porro PANORMVS, hisce rebus præclarè gestis non verum modo, summumquè antiquæ Reip. dignitatis gradum, ad quem primorum Imperatorum euexit auctoritas, ascendit, sed etiam iure cæpit Senatus nomine gloriari, quo nonnullæ Ciuitates a consequentibus iam Imperatoribus in libertatem vindicatæ summo, grauiquè magistratus consilio gloriabantur.

In Italia certe non desiderantur exempla. Venetiæ, Bononia, Ancona. Citta vero non desunt & sua. Tolosa in Gallia.

Atque id temporis fortasse, ni fallor, voluit Vrbs Panormitana, vt literæ, quæ ad orbis terræ Principes, ac Dynastas, dempto Romano Pontifice max. demptis & Regibus, mitterentur, sola magistri notarij manu firmarentur, cum id ad ostendendam panormitani Senatus maiestatem, atque amplitudinem satis, superquè videretur.

At inquies nimium Panormo arrogas, nimium Panormum effers. Qui Panormus causa Siculæ dicenda libertatis. ficititium hoc, atq; excogitatum argumentum, cum id laudati historici auctoritas nulla, nullum Regis diploma confirmet. At consiste, amabo te, accipe, quæ subscribo. non .n. poetarum commenta subscribo, nequè tantum merito Panormitanæ Vrbi tribuo, quantum immerito ciuitates aliquot arrogant sibi. Ecce tibi Fazelus, qui cum de templo, ac cænobio Cisterciensis familiæ illo adiuncto sermonem haberet, *Lib.8. d.p.* hæc habet. *Id templum illud est, vbi temporis successu Anno Sal. 1282. tertio die Paschæ festo Galli quotquot tum Panormi aderant, quod petulantius mulieres, quæ ad rem Sacram solemni more confluxerant, oculis, gestibusq; procarentur, vna vesperarum hora a Panormitanis partim religionis, partim pudicitiæ vindicibus trucidati sunt. Vnde Siculorum vesperæ in prouerbium abiere.* Hæc ille.

Rursus insurges. Ex his ipsis Fazeli verbis nihil apertè, quod

ad

ad rem faciat, deducitur; illud quidem certum, quod Panormi fint Siculorum vesperæ Gallorum internecione peractæ, non panormitanis ciuibus incæptæ. quod probandum, quod omnino demonstrandum. Sic .n. publicæ libertatis vindices apppellandi Panormitani, eiusquè gloria solis panormitanis tribuenda videretur. Imo & ex hoc Fazeli dicendi, scribendiquè genere ab eo, qui Siculorum annalia perlegit, luculentissimè veritas aperitur, cum id Siculorum fasti vel fateantur, vel testentur. Age iam Petri Secundi Frederici filij Siciliæ Regis diploma promatur. Eius luce dubitationum disijcienda nox omnis. aures arrige, animum aduertes sis.

PETRVS SECVNDVS *Dei gratia Rex Siciliæ &c. Si Panormitanam Vrbem felicitatis titulo. suæ fidelitatis meritis insignitam, in qua Prædecessorum nostrorum sedes, & gloriosa cunabula claruerunt, & ipsi prædecessores nostri Reges, & Principes priuilegijs, immunitatibus, & gratijs plurimis decorarunt: nos etiam, qui Dei nutu ab illis Regibus, atque Principibus originem trahimus, atquè in eadem vrbe ortum habuimus, & sceptrum regni suscepimus, sicut ipsam veri amoris, & fidelitatis actibus videmus excrescere, sic eam debemus, & cumulatis honoribus, & notabilibus gratijs perpetuò insignire. Præsentis itaquè priuilegij serie notum fieri volumus vniuersis tam præsentibus, quam futuris, quod attendentes grata satis notabilia, & plurima fidelitatis obsequia, quæ* PANORMITANI CIVES *ab illo tempore, quo Gallorum communium hostium importabile iugum subrepti prædecessoribus nostris dominij abiecerunt, a quibus redeundi ad naturalis matris gremium* A CVNCTIS SICVLIS EXEMPLVM LAVDABILE ASSVMPTVM EST, &c.

Apud Bran. f. 24. 25. Faz. d. p. l. 8. Datū an. 1340. Men. May.

Enim vero, vt aliquantisper lectorum pace a proposito diuertam, si hoc diploma legisset Anonymus ille, qui Siculas profitetur historias, non ausus profectò fuisset vel in publicis Bibliotechis, vel in Academijs effutire Siciliæ libertatem, regnantibus Gallis, non a Panormitanis duxisse primordium. Errat is, ac vehementer errat. Errant & qui huiusce dictis habent fidem. Nullum profert auctorem, nisi forte huiusce opinionis ipse sit auctor. Sed in auctorum luce non versatur. Credant, qui non ex libidine, sed Regum characteribus, sed scriptorum auctoritatibus innixus verè conscribit historiam. Ad confutandam igitur hanc nouam, atque à veritate abhorrentem opinionem sic aio. In rebus, quas plane conspexit antiquitas, non Poetarum figmentis vtendum, sed auctoribus, sed ijs, qui eo sæculo vixere vitam, insistendum. Plures auctores toti sunt mei, quos promo, qui mihi primum conciliant fidem; totus &

vnus itidem meus, quem itidem proferam, qui pænè oculatus eſt teſtis, ac nouum hunc concludit hiſtoricum. Ecce tibi primo loco Lucius Marineus, qui cum de Hiſpaniæ rebus ſermonem haberet, hac de re ſic aperte perſcripſit. Ea inſcriptio.

De Siculorum defectione aduerſus Gallos, & alijs rebus.

lib. xi. de rebus hiſp. f. 399. mihi *Sub cuius imperio duriſſimo Siciliæ populi multa mala, damnaquè ſuſtulerunt. Sed breui tempore. Nam poſt Manfredi, & Conradini cædem, vt ſcribit Leonardus Aretinus, cum Siciliæ Ciuitates, quæ rebellauerant, in Caroli poteſtatem rediſſent, præfecti ad eas gubernandas viri Gallici, feroceſquè natura, ac ſuperbi, innumeras Siculis clades inferebant: tantaquè erat Gubernatorum petulantia, tanta barbaricæ gentis immanitas, vt non iam liberorum hominum, ſed mancipiorum loco Siculi omnes haberentur. Pro leuiſſimis rebus, ac ſæpe pro verbo liberius emiſſo, ſupplicia aderant crudeliſſima. Delatorum plenæ erant Vrbes, laquei, & ſecures in leuiſſimis habebantur pænis. Ad hæc rapacitas, & auaritia Gallorum inexhauſta, & auri cupido inſatiabilis, nocentes pariter, & innocentes peruadebant, nec vllus rapinarum erat modus. Diuitiæ pro crimine læſæ maieſtatis habebantur, vt quiſquis ampliſſimo erat patrimonio, ita in periculum acerrimè vocabatur. Id hominum genus rebellionis auctor fuiſſe, id maledixiſſe Regi, id Manfredi, vel Conradini imaginẽ domi habuiſſe accuſabatur. Fortunarum iactura iam in conſuetudinem venerant. optabiles quidem, modo ſupplicia, & excarnificationes ceſſarent. His accedebant libidines non maiorum modo, verum ẽt miniſtrorũ in vxores, & filias Siculorum ſine vllo reſpectu, & verecundia, vt cuiquè placitum fuerat. Hanc duriſſimã ſeruitutem, & immanitatẽ aliquot annos perpeſſæ Ciuitates, tandem ſuperante patientiã magnitudine iniuriarum in furorem vertuntur.* INITIVM AVTEM RERVM NOVARVM A PANORMITANIS EST FACTVM. *Hi. n. extra Vrbem feſtum agentes, ad locum propinquum, qui Mons Regalis dicitur, & a Panormo diſtat paſſuum millia ferè tria, in feſtis Paſchalibus reſurrectionis ibant plurimi vtriuſquè ſexus, & cuiuſcumquè conditionis tam Panormi Ciues, quam Galli, qui Ciuitatis gubernationem,* ET MAGISTRATVS *exercebant. Cum ergo a Gallis eo profectis arma explorarentur Siculorum, & eo prætextu mulierum ſinus, & mamillas obtrectarent; concitata ob eã feritatẽ ſeditione, Gallos lapidibus primò, mox armis perſecuti omnes interfecerunt. Qui in vrbem reuerſi in reliquos Gallos impetu magno irruẽtes ad vnum occiderunt. Rumor deinde* PANORMO *ad alias Ciuitates delatus* EODEM EXEMPLO *ad arma, & cædes populos excitauit.*

Ita

Ita per totam Siciliam trucidati, cum ardor eorum petulantiæ proprio sanguine extinctus esset, non solum diuisias male coaceruatas, sed corpora insuper Siculis reliquere. Hæc Marineus. Vt mirandum plane non sit, si Petrus Aragonum Rex in Siciliam a Siculis euocatus primo PANORMVM appulerit, cum is eo peculiari honore Panormum vrbem sibi primo afficiendam putarit, quæ sicut Vrbium caput, ac Metropolis, ita & Siculæ libertatis princeps fuit. *Ex litoribus igitur*, sic paulo post Marineus, *Africæ quadraginta triremes, & alias naues onerarias soluens* (5. Petrus Aragonū Rex) *prospera vsus nauigatione, perpaucis diebus in Siciliā delatus Panormi litoribus applicuit. Hic elatis Aragoniæ signis, vt à Siculis ex composito cum legatis agnosceretur, portum subijt, & cum multis equitibus expositus, a quamplurimis, qui aderant, Siciliæ nobilibus, ciuibusque Panormitanis Rex appellatus, apparatu regali, pompaquè mirabili felicem vrbem, & ingenti lætitia plenam, exultanti plebe, puerisquè salientibus ingressus, per omnes vrbis vicos, & parietes aulæis purpureis, sericis, & aureis pannis excultos, ac stratos, in regias ædes, vnde Ciues paulo ante Gallos deiecerant, maxima Siculorum, & Hispanorum nobilium multitudine comitante, perductus est*. Hactenus ille. Clarumne hoc? accipe testimonium aliud & clarius, & pulchrius. Hieronymus Surita verè historicus, ac veritatis sectator egregius, qui cum ad Siculorum defectione loqueretur sic habet ad rem. *En este medio sucedio assi, que Palmerio Abbad, Alaymo de Lentin, y Gualter de Caltagiron, y todos los Barones de Sicilia, que se auian conspirado contra los Franceses, de comun consejo deliberan juntarse en la Ciudad de Palermo, lugar principal, y cabeça de todo el Reyno: para esperar la primera ocasion que se offreciesse, para alçarse contra Carlos, y echar los Oficiales, y ministros, que tenian el gouierno de aquella Isla cada dia se suscitauan escandalos entre la gente del pueblo, y andauan muy alterados: porque los Franceses eran en su gouierno auaros, y crueles, en el juyzio injustos, y muy apasionados, en el oyr dificultosos, y en las respuestas asperos, soberuios, y muy insolentes: y como de su condicion fuessen muy altiuos, querian la seruidumbre, y no la beneuolencia de los subditos. Nunca cessauan nueuas extorsiones, y sobre todos sus excessos como los Sicilianos de su naturaleza, y por hauer cōseruado muchos delas costumbres de los Griegos, son muy celosos, lo que mas los indignaua, era la fuerça y violencia que se hazia comunemēte alas mugeres, sin respeto, ni empacho alguno de edad, estado, o condicion: y desto estaua el pueblo ayrado, y todos generalmente alterados, y grauemente offendidos: viendo las costumbres amanzilladas,*

Loco supra laudato.

lib. 4. annalium. tom. 1. fol. 243. m. bi. c. 17.

y corrompidas, y la modestia ciuil profanada, y peruertida, y que se introduzia en su lugar toda licencia, y soltura. Estauan a quella Isla desde el tiẽpo delos Moros, y Normandos, que la posseyeron largo tiempo, diuidida in tres valles, que cada vno incluyua vno de los promontorios, que haze la Isla. Et post paulo distributa iam in suas partes, descriptaque Sicilia sic prosequitur. *Por estos valles estaua repartido el gouierno del Reyno, y solia auer tres Presidentes, que tenian cargo de toda la gouernacion, y iusticia: però el mas preeminente General, y Vicario del Rey Carlos, se llamaua Herberto de Orliens, y el otro era Maestre Iusticier, que se dezia Iuan de San Remigio gouernator de Palermo hombre muy condicioso, y soberuio, y de gran insolencia, y cruel. Sucedio que por la fiesta de la Pasqua de Resurreccion, al tercero dia, que fue penultimo de Março de M. CC. LXXII. como de costumbre muy antigua los de Palermo saliessen a la Iglesia de Santispiritus, que està fuera de la Ciudad, de la otra parte del rio Oreto, que agora dizen del Almiralla, y con grande concurso saliesse todo el pueblo a a quella solennidad, y Iuntamente con los Sicilianos los Franceses, vn Frances, llamato Drocheto, llego a reconocer vna moger principal, y muy hermosa, tocandola deshonestamente, con achaque de saber, si lleuaua las armas de su esposo ascondidas. la gente estaua ya muy escandalizada, y el Pueblo indignado contra a quella nacion, y muchos apercebidos por los tratos, y conciertos de los Barones, y a los gritos, que la muger dio, defendendose del Frances, vn mancebo Siciliano acudio a socorrerla, y arranco la espada que lleuaua el Frances, y matolo, y por su muerte si mouio grande altercacion, y brega entre los de Palermo, y los Franceses, que eran ministros de Iusticia; y queriendo desarmar algunos, porque trayan contra la proibicion del Maestre Iusticier armas, començò a concurrir el pueblo contra ellos, diziendo a grandes vozes; Mueran los Franceses: y mezclose gran pelea de cada parte; a la qual sobreuinieron los Barones, que estauan Iuntos en la Iglesia, y todos los caualleros se pusieron en armas. Como la*
» *gente popular reconocio, que tenian a quien seguir, fueron contra los Franceses en gran esquadron, y acudieron a la Ciudad, por las plaças,* COMO
» LO TENIAN ORDENADO, *adonde todo el pueblo se Iuntò, y no dexauan Frances, que no muriesse a cuchillo: y fue tal el furor embuelto en indignacion, e yra, que embrauecio el animo de los Sicilianos con desseo de la libertad, y por aborrecimiento de la intolerable seruidumbre, que padecian.* hæc, aliaq; huiusce generis Surita. Qui rem totam ardet desiderio legendi, laudato Suritam consulat loco. Sed volo esse clementior, nolo hunc historicum ab Historicorum Academijs explodi, cum vereat ne id in hunc rectè cadat vulgatum satis.

Nec

Nec bonus eſt Medicus, nec bonus Hiſtoricus.

omitto volens, lubenſquè & Lucium Marineum, omitto, & Hieronymum Suritam, omitto & Fazelum, qui dec. 2. lib. octaui cap. IV. id, quod intenditur, ſatis probat. Omittendus mihi omnino non eſt Ioannes Villanus, qui hac de re plura ſcribit, quam inſtitutum requirit meum. Hiſtoriam omnem non grauabor exſcribere a viro nec Siculo, nec Panormitano ciue conſcriptam. Is Florentiæ loco nobili, ac celeberrima totius Italiæ vrbe natus, quæ Heroum, quæ Ducum, quæ Pontificum Mater, ac altrix eſt. Non igitur ab doctiorum hominum cœtu remouendus eſt is, quem omnis veneratur antiquitas, ac germanum veritatis ſectatorem ſumma veritate dilaudat. Sic ergo ſuarum hiſtoriarum lib. 7.

Come l'Iſola di Sicilia ſi rubellò allo Re Carlo per tradimento. Cap. LXI.

NElli anni di Criſto 1282. in lunedì di Paſqua di Reſurrettione, che fu a di 30. di Marzo, ſi come per Meſſere Gianni di Procita era ordinato tutti i Baroni, e Caporali, che teneuano mano al tradimento furono nella CITTA DI PALERMO *a paſquare, ed andandoſi per li Palermitani, per comune huomini, e femine a cauallo, ed a piede alla feſta di Morreale, fuori della Città tre miglia, e come v'andauano quelli di Palermo, così vi andauano i Franceſi, el Capitano del Re Carlo a diletto. auuenne come s'adoperò per lo inimico di Dio, che un Franceſe per ſuo orgoglio preſe una donna di Palermo per farle villania, ella comincrando a gridare, e le genti erano tenere, e gia tutto'l popolo commoſſo contra a Franceſi per famigliari de Baroni dell'Iſola ſi comincio a difendere la donna, onde nacque gran battaglia tra Franceſi, e Ciciliani, e furonne morti aſſai da ciaſcuna parte, ma pure il peggio ne bebbono quelli di Palermo. Incontanente tutta la gente traſſono fuggendo alla Città, e gl'huomini tutti a armarſi gridando, muoiano i Franceſi, e raunandoſi tutti in ſu la piazza* COM' » ERA ORDINATO PER LI CAPORALI *del tradimento, e combattendo il Caſtello del Capitano, che u'era per lo Re Carlo, lui preſono, ed uccíſono, e quanti Franceſi furono trouati nella Città tutti furono morti, e per le caſe, e nelle Chieſe ſenza nulla miſericordia, e ciò fatto i detti Baroni ſi partirono da Palermo, e ciaſcuno in ſua terra, e contrada fece il ſomigliãte d'uccidere tutti i Franceſi, ch'erano nell'Iſola, ſaluo che* IN MESSINA *ſi induggiarono alquanti di a rubbellarſi.* PER MANDATO » DI

Ioannes Villani lib. 7. cap. 61. f. 104. & ſeq. mihi.

„ DI QVELLI DI PALERMO, *contando le loro miserie per una bella epistola, e ch'eli doueano amare franchiggia, e libertà, e fraternità, con loro insieme si misero i Messinesi a rubellatione facendo quello e peggio, che Palermitani contra a Franciesi, e trouaronsi morti in Cicilia piu di* 4000. *e nullo ne potea alcuno campare, tutto li fosse amico, come hauesse amato di perdere sua vita, e se l'hauesse campato nascostamente conueniua lo rappresentasse, o l'uccidesse. Questa pestilenza auuenne a Franciesi, ed andò a fatto per tutta l'Isola, oue lo Re Carlo, e sua gente riceuettono grandissimo danno ed hauere, e di persone. Queste contrarie, e ree nouelle l'Arciuescouo di Morreale incontanente lo fece sapere al Papa, ed al Re Carlo per suoi messi speciali.* Et cap. LXVII. idem auctor ibidem, qui cum primo de grauissima Andagauēsis Caroli Regis cum Pontifice querela, tum de auxiliaribus copijs & ab Gallorum Rege Caroli Nepte, & ab Florentia Vrbe missis ab eo receptis, demum de Messanæ obsidione sermonem haberet, sic prosequitur.

Come la gente del Re Carlo hebbero Melazzo, e come i Messinesi vollono rendersi allo Re Carlo. Cap. LXVII.

A *Venne in questa stanza, che lo Re fece passare con suoi vscieri, per farsi dinanzi a Messina il Conte di Brenna, el Conte di Monforte con* 800. *Caualieri, e piu pedoni, e passarono dall'altra parte di Messina verso Melazo, guastando il paese intorno, per la qual cosa certi di quelli di Messina vennero al soccorso di Melazo, per non lasciarli prendere terra, con que' di Milazo insieme furono sconfitti dalla gente del Re Carlo, e furonne morti ben M. tra Messinesi, Melazesi, chi a battaglia, e chi trafelò fuggendo verso Messina, e fu preso il Castello di Melazo per la gente del Re Carlo, e come i Messinesi hebbono la detta nouella incontanente mandarono nel Campo al Legato che vi era, che per Dio venisse a Messina a riconciliarli col Re. Il Legato incontanente v'entrò con grande, e buono volere per accordarli, e presentò loro le lettere del Papa al comune di Messina, per le quali li mandaua molto riprendendo della follia fatta per loro contra lo Re Carlo, e sua gente.*

Et paulo post, ne multus sim, ab Messanensibus accepta Martini IV, Pont. Max. per legatum epistola, habitaquè ab Pontificis legato ad Messanenses oratione hæc habet. *Per la qual cosa i Messinesi elessono trenta buoni huomini della terra a trattare l'accordo col legato, e vennero a volere questi patti, dicendo.*

„ *Noi vogliamo, che lo Re ci perdoni ogni misfatto, e noi gli renderemo la* „ *terra, dandogli per anno quello, che i nostri antichi dauano al Re Guilelmo, e vo-*

e voleano signoria di Latini, e nõ Franciesi, ne di prouenzali, e con questo li saremo leali, buoni, e fedeli. I quali patti il legato mandò proferendo al Re Carlo per lo suo Camarlingo, pregandolo che per Dio douesse loro perdonare, e prẽdere i detti patti, perche poiche fossino indurati, e messesi alla desensione ogni di peggior arebbono i patti, ma hauẽdo egli la terra con volunta de Cittadini medesimi, ogni di li potrebbe allargare, il quale era sano, e buono consiglio. Ma come lo Re Carlo hebbe la detta ambasciata s'adirò fortemẽte, e fellonescamente disse. I nostri sbanditi, che contro noi hanno seruita la morte, domandano patti, e vogliono torre la mia Signoria, e vogliomms rẽdere censo a vso del Re Guilelmo, che quasi non hauea niẽte, gia di questo nõ sono contento. Ma poiche piace al legato, io perdonerò loro in questo modo, che io voglio di loro 800. *stadichi, i quali più mi piaceranno, e farne a mia voluntà, e tenendo quella Signoria, che più mi piacerà sicome loro Signore, pagando quelle colte, e dogane, che sono vsati, e se questo vogliono fare sil prendano, e se non si si difendano.* hactenus ille.

Ex ex his tria inferant, qui legunt, velim. Alterum, quod non ex euentu, sed consulto Panormitana Vrbs Siciliensi libertati, ac felicitati consuluit. quid. n. sibi vult id dicendi genus vel a Petro Rege vsurpatum, *A quibus*, scilicet Panormitanis, *redeundi ad naturalis matris gremiũ a cunctis Siculis exemplũ laudabile assumptũ est*. Quidnã illud Lucij Marinei: *Rumor deinde* PANORMO *ad alias Ciuitates delatus* EODEM EXEMPLO *ad arma, & cædes populos excitauit*. Quid illud Ioannis Villani, *E raunandosi tutti in su la piazza com'era ordinato per li Caporali*. Quidnã demũ illud Hieronymi Suritę, quo quid apertius, quo quid clarius ad hanc veritatẽ illustrandã *Como la gẽte popular reconoçio, que tenian a quien seguir, fueron contra los franceses en gran esquadron, y acudierõ a la Ciudad por las plaças como la tenian ordenado*. Et idem hac de re latius sic. *Pareçio verdaderamente sentençia diuina, segun la execucion fue acelerada, y presta: y fue tan repentinamente diuulgada por los lugares, y tierras de todo el Reyno, que la llama fue discurriendo por los confines, y tierras del Val di Mazara con gran contentamiento, y alegria vniuersal de aquel leuantamiento; però temiendo el poder del Rey Carlos, y su vengança, no se osauan mouer contra los Franceses porque no los tuuiessen por participes de aquel insulto. Solos los vezinos de Corellon tomaron las armas, y matauan aquantos hallauan, y se confederaron con los de Palermo: y los otros lugares de la Isla, estauan atentos a lo que sucederia entreteniendo se entre esperança, y miedo. No cuentan las fabulas de los Poetas antiguos, auer executado a quellos Gigantes, que fingen ser los primeros pobladors, desta Isla, tanta crueldad, y fiereza contra los que apor-*

aportauan a ella,como los de Palermo, y Corellon, y algunos otros lugares contra a quella nacion,no perdonando los niños recien naçidos, ni a sus madres aunque fuessen Sicilianos, pues estuuiessen casadas con Franceses: porque segun pareçe en vnas letras Apostolicas del Papa Martino, las abrian para sacar del vientre las criaturas, por priuarlas de la luz, y vida, antes que pudiessen gozar della. però excedia entre todos el Pueblo de Palermo, que fue el que con mas furor executo su yra: como gente que estaua mas agrauiada, e induzida a tomar la vengança, y assi se señalò en esto como cabeça del Reyno.

Alterum quod Vrbs Mamertina, quæ secunda a Panormo Regni Ciuitas est, nisi epistolam ab Panormitana Vrbe accepisset, nunquam certè in Gallos arma strinxisset, nunquam & sibi, & finitimis opidis iniurias nouo scelere conflatas Gallorum cruore delesset. Atque hoc luculenter innuit Villanus. *Saluo che in Messina s'indugiarono alquanti di a rubbellarsi. Permandato di quei di Palermo contãdo le loro miserie per vna bella epistola, e ch'eli doueuano amare franchiggia, e libertà, e fraternità, con loro insieme si misero i Messinesi a rubellatione facendo quello, e peggio che Palermitani contro i franciesi.* Vt scilicet orbi terrarum in solio veritatis sedenti Siciliensis Metropolis imperio subiecta videretur, gloriosius putauit Metropolis sibi iubentis imperium expectandum, quam ad cædes, & arma cum ceteris deueniendum. Itaque vni dumtaxat vrbi imperium, ceteris mascula animi magnitudo peperit laudem.

Tertium denique illud est, quod ad Messanensium populare figmentum ex Arcadio, vt autumant profectum maximè diluendum facit. Si .n. ex Arcadio hoc singulare beneficium Mamertinus Ciuis accepit, ne tributum aliquod ipsi quis posset nec imponere, nec exigere, ac proinde ab eo soluendo immunis ex priuilegio fuit: quid profectò causæ est, cur & Guilelmo Regi tributum soluerit, & Carolo Andagauensi sibi illud idẽ quotannis soluendũ per legatos obtulerit? nisi certè vt dicamus Arcadij priuilegiũ, quo fit a muneribus immunis, ac libera, nunquã fuisse ciuitati messanensi collatum; posseque Proreges pro auctoritate, quã habent quæuis munera Mamertinis imponere & pro retinẽda Siciliæ libertate, & pro amplitudine Hispaniarum, ac Siciliæ Regis amplificanda. Vel ipse Carolus Andagauensis Primus, ipsique Mamertinorum maiores tributum soluisse, Ioanne Villano auctore, confitentur, qui Mamertinæ immunitatis calumniator haud est, sed veritatis scriptor egregius. Quam ille notam triumuirato illi Ferdinando Matute, Iosepho de Neapoli, & Petro Corsetto singulari doctrina, integritate, virtute, graui-

Thomas Costo in Chron. regni Neapolis.

grauitate præstantibus haud difficulter inuffit. Quod si ea Ioannem Villanum non afficit nota, in hosce quidem hæc non cadit. Ceterum Ioannes Villanus sic grauis, sic verax historicus est, vt Robertus Cardinalis Bellarminius vir sanctissimus, idemque doctissimus, cui hac in re acrior est crisis, ad res Ecclesiæ Romanæ confirmandas in suis eruditissimis controuersiarum voluminibus non semel, bis, terue, sed pluries huius vnius auctoritate vtatur.

Sed, age iam, ad rem. Non ergo ex euentu, sed multis ad Gallorũ internecionẽ anhelantibus, atq; vnanimi consensione conspirãtibus in Panormitana Vrbe Panormitanus ciuis arma distrinxit, gladios acuit, mucrones e Gallorũ vaginis eduxit, atque ab Siciliæ gemẽtis ceruicibus gallicę seruitutis iugũ sũma cũ omniũ acclamatione deiecit. Quod ipsũ plane primus omniũ scripsit Ioãnes Florentinus, qui sicut eo tẽpore vitã vixit, ita & eius tẽporis cõscripsit historiã, a quo magna ex parte Petrus Villanus exscripsit suã. Vtriusquè eadẽ pænè verba: Sed cũ vterquè magnã faciat fidẽ, vtrũque exscribendũ operæpretiũ duxi, cum ex multiplici auctorũ grauissimorum consensione maiorem apud omnes vim, maiusquè pondus scriptor, quicumque sit is, merito sortiatur. Sic ergo Ioannes Florentinus. *Nell'anni di Cristo mille ducento, e ottantadue vn Lunedi di Pasqua di Resurrettione, che fu a di 30. di Marzo, come M. Giouanni da Procida hauea ordinato con tutti i Baroni, che teneano mano al trattato, furono nella* CITTA DI PALERMO, *a pasquare &c.* Et post paulo. *Il Re,* Carolus videlicet, *si partì con l'hoste sua, e con più di cento, e trenta tra Galee, e legni grossi, e partito da Brindesi giunse di rimpetto a Messina l'anno di Cristo 1282. a di sei di Luglio; e posesi a campo della parte verso tra Vermena, e Santa Maria di Rocca Maggiore; e poi se ne venne alle paleari, assai presso alla Città, e i Nauilij pose nel faro contro'l Porto, ed assaltatogli con più di cinque mila Caualieri, e popolo senza numero, e staua loro intorno. Ciò vedendo i Messinesi impaurirono forte, vedendosi abandonati da ogni salute, e la speranza del soccorso del Re di Roana pareua lor longa, e vana; si che mandarono loro ambasciadori nel campo al Re Carlo, e al Legato, pregandoli per Dio, che perdonassero loro, ed hauessero loro misericordia, e mandassero per la terra. Il Re insuperbì, e non gli volle torre a misericordia, ma disfidogli a morte come traditori della Chiesa, e della Corona, dicendo ch'eglino si difendessero, ne mai con patti venissero inanzi. I Messinesi vedendo la cruda risposta del Re, non seppero che si fare, e per quattro dì stettero in contesa di rendersi, o di difendersi con paura assai. Auuenne che in questa stanza, il Re fece passare per lo Faro inanzi Messinesi il Conte di Breno, e quel di Belforte con ottocento Caualieri, e più pedoni, e*

Tom. 2. lib. primo de Sanctorum beatitudine cap. 2. per totum.

Ioan. Florentin. Giorn. 24. Nou. prima.

dalla parte di Messina mandò guastando il paese d'intorno; per la qual cosa certi di quelli di Messina vedendo ciò, vscirono fuori alla difesa; e quelli di Melazzo co loro insieme, e comminciata la battaglia, chi fuggiua verso Messina, e chi verso Melazzo, e correndo lor dietro entrarono con loro insieme in Melazzo, e presero il detto castello. Come i Messinesi hebbero di ciò la nouella mandarono nel campo il Legato, che per Dio venisse a Messina per acconciarli, ed accordarli; ed egli andò e presentò al comune di Messina la lettera del Papa. Et infra, *Per la qual cosa i Messinesi elessero trenta buoni huomini, c'hauessero a trattar questo accordo col Legato, i quali haueuano a volere questo patto, cioe chel Re li perdoni ogni ingiuria, ed ogni misfatto, ed „ essi gli renderebbono la terra dandogli ogn'anno quello che loro antichi da- „ uano al Re Guglielmo, e voleuano per Signoria Latini, e non Francesi, e sarebongli vbidienti e fedeli. Il Legato mandò questi patti al Re per lo suo Cameriero, pregandolo per Dio, che douesse lor perdonare e prēdere i detti patti, perche incontanēte indurirebbono, e quanto più stesse peggiori patti haurebbe, e mādogli la lettera de Cittadini medesimi. Come il Re hebbe letta la lettera si adirò fortemente e follenescamente disse. I nostri suggetti, e contrarij addimandano patti, e vogliono torre Signoria a lor modo? ma da che al Legato piace, io perdonarò loro in questo modo, che cio voglio da loro ottocento stadichi, de quali io voglio far la mia voluntà tenendoui dentro „ quella Signoria, che a me piacerà si come lor Signore,* PAGANDO QVELLE COLTE, CHE SONO VSATI DI PAGARE, *e se vogliono questo, io perdono loro, se non si difendano.* hactenus ille.

Stet igitur ab Sicula Gallorum tempore libertate agnosci, coliquè Panormitanam sospitatricem vrbem, quæ sicut regni caput, ac parens est, ita & Vrbium quasi filiarum suarum miserta volens, ac lubens ad arma deuenit, vt strictis mucronibus ceteris exemplo, vt dignitate omnes anteiret, Gallorumq; sanguinem sine vlla commiseratione diffunderet, atq; Honoris immortalitati Gallicam hanc hostiam decoram satis, & gratam immolaret.

Sed nimiū sanè digredientē res ipsa mihi initio proposita me reuocat. Si ergo Vrbi Panormo, adepta iam sibi, ceterisque regni Ciuitatibus libertate, eam retinere non arrisit, sed summa cum prudentia, consilio, ac ratione suauissimo Aragoniorū Regū imperio subijcere sese, ac ceteras suo itidē exēplo edocere, vt Matrē æquo animo imitarētur; tunc certè Panormi dignitas, atq; auctoritas nō cecidit; sed ita Aragonēses Reges, eorūquè posteros omnes ea sibi perpetuo amore deuinxit, vt ij non modo antiquā Prætoris, qui ciuilis magistratus caput est, qui vel a Normandis Regibus Baiulus appellabatur, vrbi Panormitanæ gloriam pari cum voluntate contulerint,

rint,sed etiam Primariæ Vrbis vrbium Siciliensium nomine exornarint. Extant Regiæ Alphonsi Regis literæ Neap. datæ xiv. Iun. M. CCC. XXXXV. In quibus hæc inter cetera. *Attendentes ad nostram felicem Vrbem Panormi, quam vnam vltra Farum habemus* PRIMARIAM. Præterquam quod eorum Regum animos,qui tam singulare,ac tantum tanti amoris argumentum cũ secum animo cogitarẽt, viderentq; ab vna panormitana vrbe tantũ exemplũ fuisse profectũ, ita permouit,ita pellexit,vt S.P.Q. Panormitanũ perpetuis beneficijs affecerint, donis, quibus hodierna luce perfruitur,cumularint, ac singularẽ Senatus gloriã nõ ademerint. Quo quidẽ Senatus nomine tã absentibus,quã præsentibus itidẽ Regibus sic vsa Panormus vna est,vt nõ in vexillis modo hosce characteres grandioribus exaratos literis inscripserit S.P.Q.P. quod perinde sonat, ac Senatus, Populusq*ue* Panormitanus,sed in publicis et inscriptionibus,cũ videlicet Reges,Reginas,Imperatores,Proreges,ac Præsules sinu Panormus excepit suo,hoc nomẽ apponit. Quod planè cũ Carolus V. Imperator Max.ex Africa ad Panormũ vrbẽ triũphator accederet, atq; in Vrbe huiuscemodi characteres inspiceret, antiquũ Senatus institutũ tacita quadã approbatione laudauit. Neque id vnquam ab Carolo Romanorũ Imperatore,ac Siciliæ Rege inhibitũ est nomẽ, imo vero,vt ex Brancio infra,ad panormitanos cũ nonnihil literarũ daret,S.P.Q.P.nomẽ vsurpauit. Tacitæ Imperatoris approbationi, consensuiq; Ioannis Vegæ Proregis cõsensus accedit, qui cũ publicæ portæ,quæ generatim ex Græcis nomẽ traxit,illud elogiũ debellatæ,deuictæque Africæ monumẽtũ affixisset,tantã panormitanæ vrbi gloriã non ademit.Si hæc intra panormitanos limites versarẽtur, id volens,ac lubens omitterẽ,cũ vnicuique sit peruiũ, sed vt omnibus,qui in orbis terræ partibus vitã viuunt, innotescat, appono;videantq; an dictis facta respondeant nec ne?

D,Carolo Quinto Imperatore Siciliæ,
A. D. M. D. L V I.
Quarto bello punico deuicta Vrbe Africa ob optimo Duce
Vega,funditusquè deleta,delatisquè foribus, superatæ
totius Africanæ regionis præcipuæ Ciuitatis SENATVS,
POPVLVSQVE PANORMITANVS ad inimicorũ dedecus,
virtutis gloriã,ac sæculorũ memoriã prodẽdã collati beneficij
illas hoc in publico stabiliri decreuit.

Possem hic plura varijs temporibus elogia vel parietibus affixa, vel characteribus expressa percẽsere numerãdo, quæ quidẽ panormũ Vrbe Senatus gloria florentẽ exornant, ac felicioribus auspicijs

illustrant. Eorum non pauca superiori libro ex occasione laudauimus. ea repetere superuacaneum ducimus, sicut & superuacaneum est in medium afferre scriptores, qui in historijs conscribendis Panormitanum magistratum Senatus nomine decorarunt. Præ omnibus satis vnus sit Fazelus qui posterioris Decadis lib. vltimo hæc habet. *Dum hæc Hugo parat* (Panormi videlicet) *Hieronymus Veronensis cognomento Barbatus Heremitani ordinis, qui in æde D. Francisci ad* SENATVM, *&* POPVLVM *quadragesimali, quod tunc currebat tempore conciones habebat &c.* Et post paulo. *Dum hæc per Siciliam fiunt, Panormi facinorosi homines impune tota vrbe debacchantes per domos excurrunt, cuncta diripiunt. Quo viso primores vrbis legatos ad Comites, qui non longè inde aberant, mittunt, eos, ne vrbem Regiam in præceps ire sinant, precantur. Aliquandiu inter Proceres ad Thermas Himerenses disceptatum est, succurrendum ne foret Panormitanæ Vrbi, an non. & licet plurium* SENATVI *suo relinquendam esse Panormum mens esset, Petri tamen Cardonij Golisani Comitis sententia præualuit. qui ne regia vrbs perditorum hominum conspiratione in defectionem Regis in totius Insulæ dedecus rueret, statim succurrendum illi esse in summo rerum discrimine constitutæ, & seruandam Regi decreuit.* hæc ille. lege Faz. tam hoc libro, quam Prioris Decadis octauo. In vtroque plura ad rem.

Sed hæc omittamus. quæ dicta sunt hactenus, indicta sint. Illud vnum te monitum volo, quod & ad institutum, & ad Panormitanæ Reip. gloriam amplificandam maximè facit. Alphonsus videlicet Ferdinandi filius natu maior, qui Magnanimi nomen sortitus est, 1416. regni gubernacula tractanda cum suscepisset, Ioanni Fratri prouinciam administrandam tradidit, qui, Mamertinis efflagitantibus, vt Messanam tum ad tumultus compescendos, cum ad leuandam rei frumentariæ charitatem tandem aliquando concederet, Messanam cooptato primum regio consilio, Panormitano Archiepiscopo votis obsecundante, ac SENATV annuente se contulit. Sic .n. scriptum lego in Regio tabulario.

Die 24. Ianuarij 1. Indic. vacua super supplicatione, & literis Messanæ lectis in Concilio.

Reuerendus Archiepiscopus Panormitanus est in voto, quod Curia omnino recedat ab hac vrbe, & conferat se Messanam. Do. SENATVS *Panormi est voto, prout Archiepiscopus, dummodo se in breues dies expediat.* Hactenus illud, & nos cum illo hactenus.

CA-

CAPVT VIII.

Hoc Senatus nomen nequè superbum quid sonat, nequè tanta gloriæ altitudo cuipiam officit.

ET quidem hoc Senatus nomen sicuti suapte natura gloriosum, ita & dignum veneratione, cultuquè existimandum, ac Panormus haud exiguis afficienda, quæ id vsurpat, honoribus, cum id in eam maximè cadat. Et quamuis tanti nominis prærogatiua multum Panormitanæ Vrbi laudis arroget, nihil tamen ceteris derogat, cum in eo certe nulla vel ambitionis, vel faustus vmbra delitescat; ac digna proin Panormus habeatur, quæ non ex Rerum publ. coronis explodatur, sed quæ mirumquantum omnium prædicatione laudetur. Quidnam sibi velit hoc Senatus nomen iam diximus cap. primo, quod certè nihil aliud sonat, quam prudentum hominum, senumquè cætum, qui publicis, priuatisq; rebus sic prospiciat, vt omnium vtilitati quam celerrimè consulatur. Quare Senatus Panormitanus cum sit itidem & prudentiorum, & Seniorum hominum cætus, hæc illi prouincia incumbit, vt rebus publicis consulat, casq; secundum Regis voluntatem iubentis, nedum annuentis administret. In quo quidem obeundo munere neque ambitio, nequè animi elatio ylla est, cum hæc in ijs iussa capessentibus nullo modò reperiantur. Vt ex his illud apertè inferatur, quod huiuscemodi nomen quid altum non sapit, cum ipsamet vox, ac ipsemet vocis sonus quid demissum sonet. Nam si hoc nescio quid elationis oleret, non certè Sancti Patres nostrum omnium Duces, ac Præceptores, qui res omnes Ecclesiasticas tenui nomine (in animi .n. demissione, vt ex D. Augustino habetur, Romana Ecclesia in sui ipsius enascentis exordio constituta) appellarunt, hoc nomen vsurpassent, idque eminentissimo Purpuratorum Patrum cætui indidissent, qui vna cum Pont. Opt. Max. in rebus fidei decernendis in vnum locum cooptatur, ex quo tamquam ex vero veræ christianæ fidei capite prudentissimæ consultationes, sanctissima decreta, ac diuina oracula proficiscuntur. Quare si id aut ambitiosum, aut superbum quid saperet, nulla ratione id tamquam ab eorū instituto dissonum vel imposuissent, vel probassent.

ser. 10. de uerbis Domini.

Ne-

Nequè profectò hoc nomen cuipiam officit, cum id a Senio

A senibus nomen mite Senatus habet

oriatur. In consilijs autem ferendis nulla planè ætas senectute est
Polit.7. aptior; *potentia .n.est*, ait Aristoteles, *in iunioribus, prudentia in Senioribus*. *Quam speciosum*, inquit Eccles. *caniciei iudicium*. *Quam speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium*. *Corona senum multa peritia, & gloria illorum timor Dei*. Ergo si nomen ipsū
Eccli 25. senectutis tanta dignitas, honosquè consequitur, nemo quidem esse debet, qui hoc Senatus nomine iure lædatur.

Nec planè video, quid causæ sit, cur aliquot Siciliæ Ciuitates adeo hoc nomine moueantur, cum sint & sociæ, & societatis fædere coniunctæ; quique honos, qui alteri conceditur, iure societatis alteri concessus esse videatur. Nisi forte hisce rationibus moueantur, vel quod panormitanæ vrbis dignitatis inuidæ

Hor. *Inuidia Siculi non inuenere Tyranni*
Tormentum maius,

Panormum odio prosequantur; vel quod sibi persuadeant hoc ipso nomine imperij dignitatem, gloriamquè seruari, qua ceteris præsit; qua omnes moderetur, ac regat; qui dumtaxat honos, præceptrice natura, tribuendus est senibus. Seniorum .n. nomenclatura non tam ætatis, quam dignitatis est; *Coram cano capite* leges
Leu.x. Leu.x. *consurge, & honora personam Senis*. Et apud Phocilidem hæc

Phocil. *Venerare cana tempora habentes, cede senibus*.

Et apud Ouid. Fast. 5.

Magna fuit capitis quondam reuerentia cani,
Inque suo pretio ruga senilis erat.

" Eos adolescentes arguit, qui moribus corrupti non senes venerantur, ac eos aurei sæculi adolescentes faciliores moribus colerent.

Huc accedit, quod si hoc senatoriæ panormitanæ dignitatis nomen quoquomodo molestum, ac odiosum videretur; enim verò M. T. Ci-

T. Cicero singularis sapientiæ, ac prudentia vir, cum Romæ contra Verrem Siciliæ depopulatorem verba faceret, ante ipsum Senatum P.Q.R. non id dicendi genus vsurpasset. *Etiam illud præteribo quotiescumquè Panormū veneris illo anno, & sex mensibus (nam tandiu fuit in carcere Apollonius) toties ad te* SENATVM PANORMITANVM *adisse suplicem cum Magistratibus, Sacerdotibusque publicis &c.* hæc.n. summa auctoritas, summaquè dignitas, si res ita se haberet, non modo visa Senatui propriæ auctoritati, ac dignitati opposita fuisset, sed mirumquantum etiam de eius auctoritate, atquè dignitate detrahere. Quod vel eo quidem argumento liquet satis, Martius.n. totius Equitatus in Hispania Dux, cum Romano Ciue dignum facinus edidisset, dedissetque ad S.P. Q.R. literas se ab exercitu Ducis nomine delectum, responsionem a Senatu accepit Romæ a populo solere, non ab exercitu in castris creari magistratus; iniquo.n. animo Senatus tulit eo Martium nomine decorari, quod non parum Senatoriæ dignitati, auctoritatiquè officere videretur. Sed ecce tibi Valerij verba. *L. Marius Trib. militum, cum reliquias duorum exercituum Publij, & Cnei Scipionum, quos arma punica in Hispania absumpserant, dispersas mira virtute collegisset, earumquè suffragijs Dux esset creatus, Senatui de rebus actis a se scribens, in hunc modum vrsus est. L. M. Propratore, cuius honoris vsurpatione vti eum Patribus C. non placuit; quia Duces a populo, non a militibus solerent creari*. &c. Hæc ille.

Cic. in I. cr. lib v.

Val. Max. cap. 2. de disciplina milit.

Iam si hoc ipsum nomen, vt ad institutum redeamus, aut odiosum foret, aut alteri noceret, certè Heliogabalus, quamuis Imperator, Fæminarum, Matronarumq; cætum nescio quem, S. P. Q. R. audiente, non appellasset Senatum, seu rectius Senatulum, cum planè alio eum nomine posset appellare. Nemini.n. hanc mulierum manum Senatus nomine collustrando, quam sibimet ipsi demens offecit; quin nullius iudicij, nulliusquè sapientiæ hominem se præbuit, qui ante tot Sapientissimos Consiliarios suos tam graui, dignoque Senatus nomine nullius experientiæ, nulliusquè pænè prudentiæ muliebrem sexum sibi appellandum putauit.

CAP. IX.

Etiamsi hæc Panormitani Senatus dignitas videatur quoquomodo ceteris officere, cum tamen ea sit Panormitanæ Vrbi iure collata, iure ab vnoquoquè concedenda.

AGe iam, demus aliquando, quod tlidum omnino non est, vt supra probatum satis, hoc Senatus nomen esse quoquomodo ceteris molestum, & graue; nemo tamen est, qui merito de panormitana vrbe queri possit eam in dandis literis Senatus nomen inscribere, sed is pati æquo animo deberet, vt Resp. Panormitana liberius eo nomine vteretur; cum id non modo ab Regibus Siciliam administrantibus tacita quadam voluntate concessum, sed sua sibi etiã virtute, ac liberalitate comparatum. Sicut.n. Vrbs Panormus inter ceteras Siciliæ Ciuitates merito Princeps, & caput est, vt ex Regũ, Imperatorumque characteribus habetur, ita etiam semper studuit non Reges solum omnes, quibus se peculiari quodam fidei amore deuinxit, sed Hispaniarum, ac Siciliæ Reges augustissimos maximè studuit & amplioribus donis cumulare, & quandoque necessitate compulsos ita iuuare, præuenire, vt ex singularis muneris magnitudine singularis panormitani obsequij, fideiquè magnitudo Reges non lateret. Quod inde liquet (neque.n. hoc Panormus profert, vt collatum munus inflatis buccis gloriabunda omnino vel prædicet, vel iactet, cuius memoria sic in Regis optimi grato animo penitus insedit, vt nulla vnquam possit temporis diuturnitate diuelli) satis.n. superquè constat in communi illo, postremoquè contra infensissimos Christianæ Reip. hostes Christianorum Principum fœdere inter se, ac sancta, voluntariaquè societate conflata binas triremes a Panormitana Rep. ita comparatas, vt nihil planè in ijs, quod ad bellum esset ineundum vel opportunum, vel necessarium, desideraretur, quas deinde hæc eadem Panormitana Resp. societate iam, & coniunctione dirempta multo temporis spatio splendidè semper, ac magnificè sic aluit, vt adiecta hisce altera Regem benemerentissimum summa cum voluntatis significatione donarit. Sileo grande numeratæ pecuniæ pondus oblatum post, ac datum Regi, ta-

taceo omnia subsidiorum genera in grauissimo Lusitaniç bello suppeditata; omitto reliqua, ne multus sim, cùm recensere posset huius generis multa quauis tempestate Resp. Panormitana numerando. hæc.n. & Sicilia non ignorat, & fateri non erubescit Hispania. Quare M. Antonius Columna singulari prudentia insignis Prorex, vt Regum vestigijs insisteret imitando, maioribus afficiendam præmijs Panormum putauit, cum maiora Panormo dumtaxat vni, quam ceteris omnibus Siciliæ Ciuitatibus ex maiori in Regem beneficẽtia deberentur; in Panormitanæ vrbis theatro signum sustulit ad bene semper de Regum liberalitate sperandum, regiæ liberalitatis & monumentum, & argumentum. Ab eo itaquè Panormo iure facultas facta, vt in epistolis conscribendis subscripto Senatus nomine mitterentur, quod sicut & suum semper fuit, ita & sibi in posterum ex nouo priuilegio seruaretur. *In constit. facta anno 1580.* Quod plane nomen quamuis Panormitanç Vrbi, M. Antonio Columna annuente, gloriosum, ceteris tamen inuidiosum esse non debet, cum id ne tantillum quidem officiat ceteris. Quod si hæc dignitatum omnium vel summa, vel non postrema videatur, Regiæ vrbi debetur; quæ sicuti & à Normandis Regibus aucta, & à Pontificibus illustrata, & a natura singularibus ditata priuilegijs, ita & singulare nescio quid ab Hispaniarum Monarchis iure concedendum videtur; omnesquè regni Ciuitates ad tantæ vrbis gloriam, ad Imperatorum propensam voluntatem, & ad Regum nostrorum beneuolentiam attendentes hoc singulare Senatus nomen ferre non iniquo animo deberent. Regum amantes Vrbes Regum decretis, sanctionibusque student conformare sese. Maximè verò cum Siciliæ Ciuitates non lateat Panormum, VRBEM REGIAM, SICILIAE PRIMARIAM, PRIMAM, MERITO PRINCIPALEM, VRBIVM METROPOLIM, MATREM ab Regum diplomatibus iam superiore libro sparsim, passimquè laudatis, ac infra laudandis appellari. Itaque vt hæc nominum varietas, ac multitudo nihil ciuitatibus demit, ita nihil itidem his Senatus nomen & demit, cuius planè vnius vrbis dignitas de ceterarum dignitate non modo non derogat, sed & etiam, quod caput est, mirumquantum amplificat. Pulchritudo capitis est totius corporis ornamentum. Oculis considerandum obijcitur caput, nõ pes, aut manus. Prudentes viri non ex quauis corporis parte, sed ex capitis pulchritudine corporis pulchritudinem metiuntur.

CAPVT X.

Senatoria dignitatis nomine iure Panormus exornanda, cum veram Reip. Romanæ præseferat imaginem ab ea Regum tempestate seruatam.

Anormus etiamsi nullis quod esto, promeritis, nulla Principum auctoritate, nulla antiqua, veteriquè consuetudine Senatorium hoc sibi nomen vsurpet; cum tamen formam quamdam Romæ præferat in sua origine constitutam; digna planè est, quæ magistratum suum Regij Romani Senatus imaginem haud obscurè exhibentem nomine Senatus exornet, ac Senatus nomine perfruatur. Et quidem sicuti Romana Resp. omnem pænè terrarum orbem omni virtutum genere qua literis, qua armis, qua rebus præclarè gestis impleuit, ita, quæ Vrbs a recto virtutis curriculo non diuertere secum animo cogitat, eius inhærere vestigijs obnitatur. Vt itaque hæc propositio & luculenter probetur, & satis apertè proponatur; aduertas velim Populum omnem Panormitanum in quattuor vrbis regiones, partesquè ex optima vrbis constitutione, ac distributione partiri. Altera, Vrbs antiqua, ac noua; Altera Regio, Transpepiritana tertia, demum quarta Maritima appellatur. quod itidem & Populus Romanus habuit, quem licet in Tribus primum Romulus segregasset, dein tamen Seruius Tullius in quattuor partes, quas Romani regiones appellauere, seiunxit.

Hæc regionum varietas Panormi partim in viris claro loco, partim in obscuro natis continetur. Illi generatim ciuiles res satagunt, hi partim intus in exercendis varijs artibus, partim in agricultura colenda, quæ licet abhorreat ab omni politiori elegantia, nihil tamen, ait Tullius, ea melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius, partim deniquè in capiendis piscibus, texendisquè retibus versantur. quæ partitio ab illa certè non dissidet, quæ ex Romulo facta est. Hic enim Populum Romanum in duplicem classem, in nobiles scilicet, atque ignobiles, Patres illos, Plebæios istos appellauit.

De off. *lege Liuiu, qui de his sparsim.*

Viri panormitani nobiles in duas itidem alias partes diuiduntur.

Altera

Altera in summo magistratu continetur, qui Prætorem, ac Senatores, qui Panormitanæ Reip. rebus publicis pariter prospiciunt, eãdemquè pariter iuxta leges sibi præscriptas sapienter, prudenterquè administrant, complectitur. In ijs altera, qui primis, dignissimisquè militiæ muneribus, ingruente belli tempestate funguntur. Quæ plane distinctio illi dissimilis haud est, quam Romulus inuenit, atque in vrbem inuexit; Maturioris .n. ætatis viros centum sapientissimè delegit, quorum aliqui consultationibus præsiderent, aliqui vero Reip. prouiderent. Ex iuuenibus vero strenuis, ac nauis trecentum, vt militiæ præessent, atq; hostem decertando distinerent. Ex quibus plane binis partitionibus iam expositis, ex altera videlicet in nobiles, & ignobiles, ex altera vero in nobiles dumtaxat, vel qui Remp. regunt, vel qui lege agunt, vel qui pro communi salute arma capiunt, triplex ordo ille Panormi constitutus. Senatorius, Equester, Plebæius. in quem etiam Romulus Romam, vt ex multorum scriptorum constat auctoritate, seiunxit.

Atquè vt de hoc Senatorio ordine pauca dicamus satis constat Panormum in eligendis Senatoribus imaginem quamdam, quam Romulus in eligendis centum primis consultoribus seruauit suis, præferre; Inprimis.n. Prætor ita se habet, ac is, qui primus omnium electus a Romulo caput omnium habebatur; cum Prætor propriè, ac verè Panormitani Senatus caput sit, ac Princeps. Vnusquisq; verò Senatorum, qui seni numerantur, ab vnaquaquè regione iubetur, si tamen in antiqua temporum spatia, vt infra oculos conuerteris; quiq; hodierna luce Iurati Patres appellantur. Patres, inquam, vt vrbi consulant, vt rebus publicis prospiciant, vt Remp. curent; quod ab ijs centum Patribus ab Romulo constitutis desumptum nomen; quibus hæc imminebat cura, singulari scilicet studio prouidere Reipublicæ. Iurati vero vel ea quidem ratione dicuntur; Sacramento enim obstringunt sese Remp. summo iure, summaquè integritate procurandi, eaq; munera, quæ ad vnumquemquè spectant, diligenter obeundi.

Ceterum nihil interest centeni ne sint, vt illi Romæ Patres, an septeni; cum certè non in Senatorum multitudine, sed in potestate Panormitani Senatus contineatur auctoritas. quod inde demonstratur. sicut enim Romanus Senatus cum centenorum Senatorum numerum excederet aliquandò, non plus auctoritatis haberet, quam cum numerum a Romulo constitutum

Ee 2 attin-

attingeret; ita cum Senatus Panormitanus licet ex septem dumtaxat Patritijs viris constet, tantam tamen habet auctoritatem, quanram planè si ex centeno hominum numero conflaretur.

Quod si quandoque Senatores aliquot ætate florentes in Reip. puppi sedere, & clauum regere videamus, qui proinde Senatorio nomine digni censendi non sint, non est, cur hac difficultate ne tantillum quidem moueamur, cum semper in Senatoribus non grauis ætas, sed prudentia, ac ætatis maturitas requiratur, quæ in iuuenibus præcipuo quodam naturæ beneficio quandoquè suspicitur, quę aliquando non aspicitur in senibus. Ad rem vero rectè S. Bernardus. *Multos*, ait, *videmus iuniorum super senes intendere, moribus dies, antiquorum tempora praeuenire meritis, & quod deest ætati virtutibus compensare, quia iuxta Apostolum, ne quis contemnat adolescentiam bonæ indolis. Senectus venerabilis non est numero annorum, sed magis merito morum computata*. Hæc ille. Et de Hierone Syracusanorum Rege adhuc adolescente sic loquitur Polybius. *Non multo*, inquit, *ante tempore, Syracusanorum copiæ circa Marganam degentes cum inter se, atque eos, qui ciuitati praeerant, orta seditio esset, duces sibi creauere Artemidorum, & eum, qui postea Syracusanorum Rex fuit, Hieronem admodum quidem Adolescentem, sed ita vniuersis natura, atque ingenij dotibus ornatum, vt nihil ipsi regium, præter regnum, deesse videretur*. Hactenus Polybius. Ea itaque in huiuscemodi Senatoribus virtutum ratio supponitur, cum hosce in tanti magistratus apice collocatos a Rege contemplemur; qui planè mos a Romanis non abhorruit, cum Patritij iuuenes, antequam annos Senatoriæ ætati constitutos attingerent, Senatores, lege disponente, crearentur. Vsu vero a Panormitanis receptum omnino est, vt scil. ab exteris aliquando nobilitate præstantibus viris, qui matrimonium cum panormitana muliere contraxerunt, Senatorum numerus conflaretur; sicut itidem & certum est plures ex Sabinis nobiles viros in Patrum Conscriptorum album a Romulo fuisse relatos.

S. Bernar. in Epist. ad Theobald. militem.

lib. p.

Iam in Senatores aliquando eliguntur ex inferiori ordine nonnulli, qui virtute Duce, & Comite fortuna ad gradum nobilitatis euecti nobilitate perfruuntur; Panormus scilicet Romam imitata, quæ quidem eos Senatores, qui vocabantur adscripti, crearet.

Et ex his illud apertè conficitur, quod sicut & Romæ, ita & Panormi triplex senatorium genus, Patritiorum scil. Nobilium, ac Nouorum reperitur. Et Patritius quidem ordo propriè is est, qui non Auorum modo, sed longam etiam, auitamque maiorum seriem potest vniuscuiusquè oculis proponere, qui vel Prætoris, vel-

Præ-

Præfecti vrbis munus obierunt; quæ quidem duplex illius Romani magiſtratus dignitati dignitas non diſſimilis, qui Curulis dicebatur.

Nobilium verò, qui licet in optimatum numerum cooptati, ſint nonnullorum inſignes nobilitate maiorum, atquè in eorumdem luce verſentur; nunquam tamen ij ſunt vel Prætoris, vel Præfecti dignitatem aſſecuti.

Noui denique Senatores ij appellantur, qui quidem inter ſuos omnes ex inferioris ordinis, vt ita dicam, tenebris in Senatoriæ dignitatis lucem euocantur; iiſquè non dicendi diſſimiles, a quibus Romæ ex equeſtri in Senatorium ordinem factus eſt gradus.

Verum illud hoc loco inficias ire non poſſum hodierna luce Panormi tam Patritios, quam nobiles viros communi quodam vocabulo contineri, quemadmodum & Romæ Patritios, nobileſque id temporis ſub eiuſdem nominis appellatione verſari. maxime vero ſi attentè contemplemur hiſtorias, in quibus auctores vel nominum naturam, vel ſcribendi leges quandoquè non ſequuntur; itàque Patritiæ familiæ eæ quidem impermixto nomine dicuntur omnes, a quibus Senator originem ducit ſuam. at ex hoc albo eas prudens lector expungas velim, quæ noua noui Senatoris dignitate perfruuntur. Eæ.n. hoc nomine contineri non poſſunt, omneſque, qui conſequuntur, liberi, noui ſemper Senatores appellandi.

Equeſter, ſiue Equitum ordo in tres partes iure diuiditur. Eorum altera qui ex honeſtis orti parentibus, ſemperquè honeſtiſſimorum hominum mores, legeſquè ſectata, ijque Romano ordini dicendi perſimiles, qui Romulo iam demortuo, lege cenſus ex plebeio ad equeſtris ordinis dignitatem aſcenderent.

Altera vero, qui licet ſuapte natura ſint nobilitate præclari, qui (non propriè, ſed vt iuxta communem viuendi conſuetudinem loquamur) longa maiorum ſerie poſſunt familiæ ſtemmata præferre, cumquè Senatores non ſint (eorum.n. definitus eſt numerus) in hoc deſignato, deſcriptoque ordine verſantur, eorumq; Romanorum Equitum oſtentant imaginem, qui dum ad ætatem Senatore viro dignam non peruenientes in Senatorum album a Cenſore non referebantur, Equites dumtaxat a Romanis haberentur.

Tertia demum eorum eſt, qui auita nobilitate maiorum vel popularium dominatores, vel titulis inſignes, vel ſummorum magiſtratuum tam ad ciuilem, quam ad rem militarem ſpectantium adminiſtratione præclari ſuſpiciuntur, cuilibet Panormitano Senatori ob vnum nominis titulum dignitate antecellūt; cum ij Senatoribus illu-

illustriores, non Prætore, qui dumtaxat vnus inter Senatores ILLVSTRIS, ijque proin Illustris, ceteris vero Senatoribus SPECTABILIS nomen adscribitur. Quare hoc Panormitanorum Equitum genus ab ijs nobilissimis viris ferè non distat, ex quibus honestissimus, Græcis imperantibus, Patritiorum ordo confectus, in quo dumtaxat continebantur ij, qui inter Iuratos Patres & clariores, & digniores haberentur. Equites itaque ij sunt, qui in honestorum ciuium luce versantes generatim Equites appellantur, ac ij ea tempestate Patritij dicerentur, qui ob tantam, ac tam singularem gloriam militarem ornatum, cingulum videlicet, veræ nobilitatis notam summa cum sui nominis dignitate præferrent.

Plebæius denique ordo in varias artium officinas distribuitur; qui cum hodierna luce vel ad ciuium elegantiam, vel ad vrbis ornamentum, vel ad honestarum artium studium sic operam nauat, vt in conflatis operibus mirum ingenij acumen, summa iudicij norma, & opus Cæli singulare videatur. Hac itaquè ratione, cum ad eum semper fiat & vbiquè mirus Equitum, omniumque concursus; huiuscemodi ordo & vrbanus, & frequens, & diues, cui similem certe Sicilia vniuersa nō agnoscit, ab vnoquoq;, qui Panormo non inuidet, non detrahit, vel suspicitur, & prædicatur.

Horum itaquè trium Populi panormitani ordinum munera cum eorum ordinum muneribus a Romulo adscriptis ita conueniunt, vt qui hosce Panormi ordines contempletur, se Romæ, regnante Romulo, versari fateatur.

Hoc demonstrandum breuiter, ac deinceps est. Scias velim Panormitani Senatorij ordinis munus veram quamdam Romani Senatus speciem præferre, cum a Regibus Vrbs Roma, sicut & hoc tempore Panormus est, regeretur.

Et quidem vt a Prætore, qui, vt supra iam, totius Senatus caput est, exordiamur; Prætor.n. ab vrbe iam distante Prorege, tantum certè sortitur auctoritatis, quanta profectò Prorex ex regia sibi collata auctoritate perfungitur; sicut & centum Patrum princeps, & caput, cum Romæ Rex desideraretur, vicem Regis impleret. Atque ne singula percenseamus numerando, Prætor, ac Iurati PP. sūt veri Patriæ Patres, consultores, populi propugnatores, rerumquè omnium ciuilium administratores, vt itidem eo tempore centum Romæ Patres hoc multiplici nomine dicerentur.

Panormitanorum Equitum munus est, cum tempus monet, sese armis instruere, gladios stringere, clypeos hostibus obijcere, ac Patriam ab omni hostium excursione defendere. Ea tamen lege, vt

No-

Nobiles minora Reip. obeant munia, Illustres vero illustrioribus, maioribusquè fungantur. Quæ quidem ratio ab Romanis Equitibus remota non est, cum eorum nonnulli ad Regem seruandum, nonnulli ad vrbem defendendam, nonnulli demum ad tuendos fines sub Curionum, Tribunorumquè potestate die, noctuq; inuigilarent.

Plebæi ordinis est obtemperare magistratui, conuocatumquè plerisquè in rebus ad commune bonum spectantibus suam ferre sententiam. Quod Romanis Comitijs affine, in quibus plebeus quiuis, quidnam ipse sentiret, liberius posset aperire. Si quid itaque Panormi, plebe non suffragante, Senatus decernit, id certè tantum habet virium, quantum etiam ea omnia, quæ, si Populus Romanus communi ferè conspiratione non probaret, ex Senatus decreto firmarentur.

In hisce ergo tribus ordinibus tota Reip. Panormitanæ forma constituta est, quæ cum antiquis Romæ ordinibus miram quamdam habere videtur affinitatem. Vt inde luculenter existat in Panormum vrbem iure Senatus nomen cadere, ac tanta Senatus gloria insigniri; maxime vero, vt postremo libro dicetur, in Sicilia vniuersa non modo Panormus vnica Reges Siculos Regum infulis exornauit, sed etiam & a Regibus prima, ac vera Siculorum Regum sedes constituta, declarata, propugnata. Qua planè dignitate Roma, cum sub Regum ditione versaretur, destituta non fuit. Quod si demum Vrbs Panormitana, Regibus volentibus cum sit & corona Regis, & Regni caput iure constituta, vt itidem regni larij Roma caput, ac princeps, ipsoque stemmate, quod præfert Roma, glorietur, ipsa Senatus dignitate glorietur est necesse.

At inquies nulla planè Ciuitas nobilis in toto Siciliæ regno est, quæ hanc administrandi rationem non vsurpet. Quare si hac peculiari de causa Senatus nomine Panormus illustranda, nihil prohibet, quo minus hæ eædem non sint eadem gloria exornādæ? Quod si hoc commune cum ceteris argumentum est nihil certè pro Panormo Vrbe confectum est hactenus. At non est, cur ab hac nostra scribendi ratione moueamur. Nihil habet hæc laboris difficultas. futilis argumentatio. Nam (præterquam quod meum hoc postremum x. capitis dicendi genus orationem auget, ac exteris gentibus, atquè nationibus certum, quo vtitur Panormitana Resp. proponit modum, & Panormitanæ vrbis consequentibus posteris, quod caput est, munit viam ad isthæc omnia de patria vrbe cognoscenda) merito Panormus Senatoria dignitate gloriatur; hæc enim

vna inter siculas omnes Ciuitates præcipuis quibusdam prærogatiuis, ac titulis euecta florescit; hæc vna id temporis regio honore Reges affecit; hæc vna Regum sedes consona Regum voluntate nuncupata; hæc vna Regni caput, Regina, vrbiumque Mater omnium characteribus dicta; hęc demum vna dumtaxat Vrbs totius Siciliæ Primaria, ac merito Principalis, vt cũ Rege Frederico loquar, appellata est. Quid ergo per Dei, Hominumque fidem impedit, quo minus asseramus, quod sicut hæc omnia a Regibus veræ gloriæ insignia vni Panormitanæ tantum Vrbi conceduntur, vni itidem tantum Panormitanæ Vrbi hoc Senatus nomen ab omnibus non concedi oportere? conceditur a S. P. Q. R. conceditur a Regibus; conceditur ab Imperatoribus, conceditur a Pontificibus, a ceteris Siciliæ Ciuitatibus æquo animo non concedatur? cum sicut ex Panormitanæ Reip. felicitate ceterarum omnium oritur felicitas; ita & ab hac vnius Panormitanæ Reip. dignitate earumdem dignitas non deflorescat, cum ceteris volens, lubensquè vna Panormus gloriam communicat suam. CAPVT est, cum membris bona partitur. REGINA est, subiectos iuuat. MATER est, liberis nihil sibi denegandum putat.

CAPVT XI.

Quod ab Imperatoribus hoc singulare Senatus beneficium Panormitanæ Reip. collatum.

MATER optima quandoquè optimos non sortitur liberos. & licet persæpe dictum illud Lyrici sua veritate non careat,

Hor. 4. Car. 4.
Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in iuuenis, est in Equis Patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

persæpe tamen id, quod obseruatum ab antiquis fuit, Præstantium sci-

ſcilicet virorum filios multum a progenitoribus degenerare, veriſſimum eſt. Quare Demoſthenes ab Ariſtide in Cemone laudatus dixit, τῶν ἀγαθῶν, ὥσπερ εἱμαρμένῃ τινὶ, φαύλους ἀποβαίνειν τοὺς υἱούς. quod idem ſonat, ac. A viris egregijs, perinde quaſi fato quodam id accidat improbos proficiſci filios. Adeo hac miſerrima, luctuoſaquè tempeſtate deprauati ſunt mores, vt in prouerbium abierit: Ex ſapientiſſimis patribus ſtultiſſimos procreari liberos. Hac de re ſcatent libri. non eſt, cur in medium exempla proferamus. lege Baptiſtam Fulgoſum lib. v. cap. v. de dictis, factiſque memorabilibus. Conſule & Valerium Maximũ. Quod degener filiorũ genus a D. Chryſoſ. naturæ monſtrum appellatur. *Vt regula*, inquit ille, *eſt humanæ naturæ, vt omnis homo naſcatur duos oculos habens & quinos digitos; aliquando tamen vt manifeſtentur opera Dei, naſcitur homo aut ſex digitos habens, aut oculos omnino non habens; ſic & homo extra regulam naturæ procedit, vt diſſimilis naſcatur filius parentibus.* hæc Chryſoſtomus. *In Matt. 23. ho. 45.*

Sed quorſum hæc. angor .n. animo, ac vehementer angor Panormum parentem optimam optimæ prolis genus non ſortitam fuiſſe. Vrbium Sicilienſium Mater Panormus eſt. Si deſiderarentur cetera, liquet ex prouerbio, quod in omnium animis altius inſedit, quod omnium ore circumfertur, quod grandioribus publicis characteribus exaratum eſt.

ALIENOS NVTRIT.

ET certe id experientia, cum ſit mundi præceptrix, mundum docuit; PANORMVS .n. non exteris modo beneficia confert, ſed vel ipſos Meſſanenſes in Regij Capitoli album adſcribit; maluitquè in amplificandis Meſſanenſibus videri glorioſior, quam Ciues propenſior in ſuos. Matris eſt degeneres, vt ità dicam, filios ita confouere, vt pro nihilo æquam, iuſtamquè liberorum imperio ſemper obtemperantium querimoniam ducat. hæc ad dictum hoc laconicum explicandum ſatis. ad rem.

Quod ergo ſuum eſt, commune eſt, non ſuum. Mater gloriæ prodiga. gloriæ inuida maternæ gloriæ inſidiatur filia. Non vulgaris innaſcitur filijs ex glorioſis parentibus gloria. Non agamus obſcurè. Hoc SENATVS nomen vni tantum Siciliæ Ciuitati ſic certe infeſtum, ſic odioſum; vt omnino ferre non poſſit. Nihil addam de meo. Quod ſcribit Hieronymus Brancius vir Patritius Panormitanus exſcribam. proponam. Neque enim in eius ore ſordeſcet laus. totus eſt in veritate demonſtranda.

ex qua & meæ propositionis veritas elucescet, & quam rectè Panormo Senatoriæ laudis gloria sit adscribenda, apertissimè constabit. Sic exorditur, attende.

DEL SENATO.

IN vltimo entreremo con breuità alla giustificatione del titolo di Senato, col quale ordinariamente doppo il decreto datoci dall'Eccellenza del Signor Marc'Antonio col voto del Sacro Regio, e collaterale concilio in vigore di prammatica, e perpetua legge nelle istruttioni del gouerno publico di questa Città, siamo stati soliti segnar le lettere del Magistrato, affinche si vedesse, e conoscesse chi fosse lo scrittore di quelle, e che con effetto si dimostrassero del Senato, la doue prima pareano del ordinario suo Mastro Notaio, la qual segnatura si puotè forse introdurre da gli antichi nostri Padri per due potentissime raggioni. L'vna è, ch'essendo gli vfficij di Pretore, e Giurati annali, e mutabili aggeuolmente auenia, che la mutatione de nomi nelle segnature caggionaua suspetto, e nouità negl'animi di quelli, a quali le lettere del Magistrato s'indrizzauano, e però diuisarano esser meglio, ch'elle andassero sottoscritte da Vfficiale, la cui mano per esser egli perpetuo poteua esser meglio conosciuta; il qual modo ha sempre indistintamente costumato con ogni sorte di persone, fuor che alla Santità del Sommo Pontefice, alla Maestà del Re nostro Signore, ed alla Cesarea dell'Imperadore; e questo per singolar affetto di riuerenza, che a sudetti è douuta. L'altra raggione, che facilmente potrebbe cadere in consideratione è, che tal segnatura sia stata introdotta per l'Eccellenza del primato, ch'essa Città fin dalla sua fondatione ha sempre hauuto sopra tutte l'altre Città del Regno, onde non parea conueneuole ch'ella douesse mandar fuori le sue lettere con la sottoscrittione de Padri in quella maniera, che tutte l'altre costumano, perche questo non sarebbe stato conforme a quella maggioranza, ed auttorità, che con raggion tiene fra tutte l'altre; e così fatta prerogatiua si vedesse esser fondata a somiglianza del Imperio Romano, la qual oggi osserua l'Imperadore, e sua Beatitudine Santissima ne'suoi Apostolici rescritti, che giornalmēte van fuori cō la sua mano del Datario; la qual forma antica essendo giudicata dall'Eccellentiss. Signor Marc'Antonio nō troppo cōforme a quel tanto, che vniuersalmente in tutte le più principali Città d'Europa modernamente si costuma; deliberò, che si mutasse que-

questa sottoscrittione in altra più chiara forma, e che dimostrasse espressamente l'auttor delle lettere, e per non derogar punto dell'antica preeminenza di essa Città, ordinò, che la signatura fosse d'vn'altro nome suo proprio, antichissimo, e naturale, ch'è questo di SENATO, del quale e stata sempre la Città fin da molti, e molti secoli in continouo possesso, o quasi; poiche in tutti i luoghi publici, e priuati, doue le occasioni le s'hanno rappresentate per segnalarsi o con fabriche, o con pitture, o con iscrittioni in pietre, in marmi, in bronzi, o con istatue, o con presentationi di Galee a S. Maestà, ha segnato, e freggiato gli stendardi, e le fiamme di quelle con l'antichissima insegna dell'Aquila, e con l'iscrittione di S. P. Q. P. che altro non è, che vn testimonio eterno della fede, c'ha sempre hauuta, e di quelle attioni segnalate, e notabilissime, che questa Città suol fare ogn'ora in seruigio del suo Re; e per tal caggione stimò quel degno Principe cosa molto raggioneuole il segnarsi le lettere con questo nome, ch'ella può publicamente vsare in ogni luogo, ed in ogni tempo, sendo in vero grandezza, e prerogatiua molto maggiore vsarlo in publico, che scriuerlo in secreto in vna lettera. Ma poiche nouamente per lettere del Marchese di Briatico all'ora Presidente in questo Regno, ci venne da Messina ordinato d'addurre le raggioni, per le quali questa Città nelle sue lettere si soscriue con questo nome di SENATO, affinche n'hauesse dato informatione a Sua Maestà, ne sapendo per qual caggione, se pure non fù curiosità vanamente anteposta, o pur alcuna instigatione inuidiosa della gloria, e della grandezza felicissima di questa Patria, ci risoluemmo con vna breue lettera dargliene per quell'effetto larghissima soddisfattione. E non hauendo doppo questo successo noi, che cosa il Marchese hauesse per auuentura fatto intorno a ciò, siamo entrati in pensiero non lasciar cosa di tãta importanza a dietro senza darne distintissimo raguaglio a V. E. affinche come Principe dotato di tante segnalate qualità di giustitia, e di clemenza, e spogliato d'ogni affetto di passione possa occorrendo darne vera, e legitima informatione a S. Maestà, per conseruatione di si degna prerogatiua di questa fedelissima Città, da quel giuditioso principe in vso ritornata per suo maggior decoro, ed ornamento, e per le cause, e ragioni sopradette, e tralasciando moltissime cose, che dir si potrebbono in fauore di questa ragioneuole, ed antichissima preeminenza del nome di SENATO, poiche dall'altre persone di ben fondate lettere, e di giudicio sono state, e con auttorità di raggion commune, e con testimoni di Storici

gratissimi, e con iscrittioni d'antichissimi marmi manifestamente comprobate: per non fastidire per sorte la mente di V. E. anderemo restringendo il negotio con quella maggior breuità, che ci si rende possibile, e che la grauità della causa publica ricerca, considerando massime che la moltitudine delle raggioni apportarebbe più tosto noia, che aumento di giustitia, la quale da se medesima con puochissime parole può farsi chiara nel cospetto di S. Cattolica Maestà. E perche'l primo, che sopra ciò scriuesse fù il Dottor Bartolo Sirillo benemerito nostro Cittadino, che felicemente rinchiuse in vna sua breue lettera, risposta d'vn'altra, c'haueua a lui scritta richiedendolo del suo parere l'Illustre Fabricio Valguarnera Baron del Gudarano, Caualiere non solamente per la chiarezza del sangue, ma per l'honorate qualità dell'animo maggiormente, e per lo buon zelo in particolare, c'ha sempre dimostro nelle cose della patria, principale, e rigguardeuole fra gli altri della nostra Città, della quale si ritrouaua in quell'anno Pretore, tutto quello, che per auuentura altri con lunghissimi discorsi ha doppo lui detto; non par cosa giusta, ch'io debba tralasciare quelle viue raggioni che da si chiaro, e nobile ingegno con incredibil prontezza furon addotte.

Ed incominciando da quel tanto, ch'egli medesimo e con le storie, e con l'auttorità di molti graui Scrittori ha con verità fondato dee presupporre l'Eccellenza V. Illustrissima, che si legge appresso quei buoni auttori, i quali trattano dell'origine, e fondatione della Città di Roma, come doppo l'hauer aperto l'Asilo, di che prese la nuoua habitatione il suo primo accrescimento, creò Romolo i Senatori, e furon così da lui chiamati o (si come alcuni credono) per l'età, o secondo, che altri vogliono per lo sapere e per la virtù loro; conciosia cosa che col nome Senes da quegli antichi latini non solamente i vecchi erano intesi, ma gli huomini saggi, e virtuosi altresì. li medesimi oltre a ciò si nominaron Padri, o perche ci superassero gli altri di tempo, o perche soli essi hauesson figliuoli, o perche soli potessero i lor Padri dimostrare essendo gli altri fuggitiui, e di scuro nascimento. Ma qualche si sia la vera delle sudette opinioni, che non fa ora al nostro proposito il pigliarne pensiero; in questa tutti conuengono gli Scrittori, che si elessero al Senato nobili, e che l'ordine Senatorio, insin dalla sua prima creatione fù dalla plebe distinto, e separato del tutto. Chiamò dice Diomigi Alicarnasseo gli huomini di più debol fortuna Plebei, che Demotici si direbbon da Greci, e quei ch'eran di miglior con-

Dionys. Alicar. de antiq. Rom. l. 2.

Plutar. in vita Romuli.

ditione Padri. E Plutarco, fur detti Padri conscritti, e questo si come si ritrouò per far differenza fra l'ordine Senatorio, e popolare. Il che continouamente poi si mantenne sempre in osseruanza di maniera, che a poco a poco essendosi la plebe in tutti gli altri ordini mescolata, ed essendo alcuna volta accaduto, ch'i Consoli; (non che altro) del corpo della Plebe ambedue si pigliassero, come per vna fiata auuenne l'Anno doppo l'edificatione C D X VI. che fu Tit. Emilio Mamercino, e Q. Publio Filone, dal Senato nondimeno ella sempre stette diuisa, e ben spesso discorde. Perche in leggendo noi la cronica di Roma, ne vien ogni poco incontrato in questi, o somiglianti parlari; la Città discorde in se stessa ardeua d'vn odio mortale tra i Padri, e la plebe. Nacque discordia tra la plebe, e'l Senato. Ed appresso Vlpiano succedette, che la plebe venne a discordia co' Padri, e dilungossi da loro, e contendendo la plebe co' Padri.

Fenestel. de magistrat. Rom. c. 1.
Liu. l. 8.
Liu. l. 2. 3.
Hot. de magistr. Rom. Lancel. Cōrad. de praesi. & Sen. c. 7. l. 2. de orig. iur.

Si che da Romolo ne viene, ed in Roma primieramente fu in vso il nome di SENATO, che si presero, ed vsaron dapoi l'altre Città d'Italia, nelle quali trouata si fosse vna cotal' adunanza di nobili al SENATO di Roma per alcuna proportione corrispondente. E si disse il SENATO di Cuma, di Capoua, di Nola, di Tiuoli, di Tarento, e dell'altre, che lungo tempo sarebbe raccontare il nome di tutte. Anzi non pur d'Italia, ma qualora di Cartagine, d'Atene, di Lacedemone, di Corinto e occorso a gl'Italiani scrittori, così a Latini, come a Toscani mentouar la sudetta adunanza SENATO parimente l'hanno chiamata, come che quelle Città (secondo il suo fauellare ciascuna) la significassero tutti con altri diuersi nomi, de' qua' nomi parecchi ne riferisce Aristotile in que' libri, ch'egli lasciò intitolati Del buon gouerno ciuile. E questo perche non tiene la nostra lingua, nè l'antica, nè la moderna, voce non diremo più acconcia a quello esprimere, che SENATO esprime, ma ne alcun'altra del medesimo sentimento, il che aggeuolmente potrà vedersi leggendo i volgarizatori de' libri greci, e latini.

Omnès hist. Rom. Liu. Dec. 3. De Athe. Plato in plur. locis, & precipuè in Menexen. De Lacede. Arist. Pol. l. 3. & Cic. pro lege Agrar.

Or tutto ciò conceduto per vero (sì come in fatti non può negarsi,) ciò che di sopra si è detto, è da concedere insieme, che a quest'amplissimo Collegio di Pretor, e Giurati della nostra Città non solamente stia bene, e se gli conuenga il nome SENATO, ma che gli tocchi di più per diritta raggione, anzi che con altro nome non possa in alcun modo appellarsi; s'ei non volesse gia formarsi voce di nuouo, o presentarsene alcuna straniera, e barbara, che l'vna perauuentura non si permetterebbe, e l'altra saria nel

Demet. Fal.

vero troppo odiosa.

Gli sta bene, e conuiensegli il detto nome, peroche egli tiene col Romano Senato non picciola somiglianza, trattando, e deliberandosi in esso le cose più importanti all'vniuersità, ed essendo tutto di nobili senza ammetteruisi giammai persona della Plebe.

Strabo li. Aegid. Bri tan. hist. Anglic.

Gli tocca, e pretendelo giusta, e legitimamente, imperoche PALERMO (come gratissimi auttori ne fanno fede) e Colonia di Roma, il che così e à dire, come appunto s'ei si dicesse PALERMO esser figliuolo di Roma, e questo da quel popolo descendere, e deriuare; e che giustamente i beni paterni a figliuoli s'appartengano, credo esser cosa più nota, che ne faccia misteri di condurci auuocati.

Non può altramente chiamarsi, poiche altro nome del medesimo significato non ha (come si è detto) ne la latina, ne la toscana fauella.

E potendo, o (che sia meglio dire) douendosi così di necessità nominare, certo e, che così ancora si debba necessariamente nelle sue lettere sottoscriuere. Ne punto rileua s'ei non si troua, ch'egli giammai per l'addietro habbia fatto così; conciosiacosa che ne anco si ritroua, ch'egli d'altra maniera habbia fatto giammai, ma senza proprio sottoscritto col nome solo del Mastro notaio vsaua d'inuiar le sue lettere, il che la nostra Città, e non altra dell'Isola costumaua di fare, per vna cotal grandezza (come si può credere) e prerogatiua per le caggioni di sopra allegate. Il qual vso forse, come troppo altiero, e non conueniente a questi nostri cotanto cerimoniosi tempi, parendo anco a S. E. che in se contenesse discordanza, Scriuendo molti col nome d'vn solo, o raggionando vn solo sotto il numero di molti, fu da lei con prudente auuiso ordinato, che insieme fosse con gli altri abusi corretto, de quali gran moltitudine regnaua inanzi, ed in PALERMO, e nel rimanente di Sicilia, e se n'è questo altro modo introdotto, il quale hauendo non men di quello, del graue, e dell'onoreuole, non porta seco fior d'inuidia, ne alcuno degl'inconuenienti, che quello apportaua.

Ne punto ci da noia quello, che d'alcuni si afferma, cioe che SENATO il nostro Magistrato non possa chiamarsi; percioche da lui non si può quello, che dal Romano Senato si poteua; conciosia che ne il Senato di Sparta col Tebano, e con l'Ateniese teneuano (sicome può vedersi ne' libri della Politica) la medesima auttorità, ne quanto alla possanza quel di Roma etiandio sempre fu a se stesso conforme; conciososse, che molta i Tribuni gli ne tolsero; e molta appresso gli Imperadori.

Co-

Così parimente si dilungano dal vero color, che dicono in quelle Città sole, che sono, o furon libere, essere, o poter esser Senato, auuenga che pur si troui il Senato nascer da prima sotto i Re, e viuer lunga staggione sotto gli Augusti. E per non allegar più ragioni, doue può esser giudice il senso, si vede oggi in molte Città, SENATO, le quali altra sorte di gouerno mai non han conosciuta che quella di vn solo, e di queste alcuna al santissimo Imperio del Re nostro Signore, sta sottoposta, si come e Milano, ed Anuersa, lasciamo stare, che a tempo della Republica di Roma cinque Città libere in Sicilia si annouerauano. Centuripio, Halesa, Segesta, Halitio, e PALERMO, delle quali Città niun'altra, che PALERMO e rimasta.

Merula & Corius.

Quanto a quel poi, che da gli auuersarij senza alcuna auttorità si oppone, che per hauer SENATO, sia di bisogno hauerlo hauuto anticamente, potrebbe alcun disputante cauar di stranissime conseguenze: pur a noi, che di contese non siamo vaghi, basterà farli vn tratto chiarire, che questo SENATO non è cosa a PALERMO si nuoua, come da loro si va imaginando, ma gli è buon tempo, ch'ei l'vsa per suo, e del continouo a buona fede ne sta in possesso. E vicino a trent'anni da che scrisse la sua Storia Tomaso Fazello, furon prima di lui Pietro Ranzano, ed Antonio Beccatelli, e più antico di loro Vgone Falcandio, e pur SENATO, e SENATORI DI PALERMO in più d'vn luogo ne' costoro libri si legge. e Francesco Maurolico in vn certo libro, ch'ei fece delle lodi della sua Patria, e mandollo fuori sotto nome di Storie Siciliane, tutto, ch'egli molto, come buon parteggiano se ne guardasse, pure vna volta vi inciampò a dire i Patritij di PALERMO, che se quello è vero, che dice Liuio i Patritij denominarsi da Padri, cioè da SENATORI, doue Patritij si ritrouano, iui è forza, che si ritroui prima SENATO.

Faz. l. 8. Ranz. lib. de Pan. Falcan. epistol. ad Consta. Benat. in epist. Maur. l. 5. hist. Sicil.

Hoc idē ait Hottoman. in comme. ver. iuris. In verbo Patritij. & Conrad. in templ. iud. in tit. de præside & Senator. lib. 1. c. 7. nu. 7

Supera ogn'altra delle proue fin qui assegnate quella vecchia vsanza a noi da nostri maggiori di mano in mano condotta (come gia di sopra dicemmo) di scriuere intorno allo scudo, a gli arazzi, alle insegne della Città: IL SENATO e POPOLO DI PALERMO. E questa poi raffrontata con assai marmi antichi maggiormente si conferma, ne quali con lettere mezze rose dal tempo, si che a gran fatiga si posson leggere, e scritto S.P.Q.P.

Ma che bisogna fatigare in cercando i Ranzani, e Maurolici, o andar quà, e là copiando le iscrittioni delle pietre, e delle bandiere, hauendo la testimonianza del più degno Scrittore, che giammai lati-

" latinamente scriuesse? Marco Tullio Cicerone, le cui parole, come pretiose gemme ne' tesori dell'eternità si conseruano, così vna volta orando contra Caio Verre si ritroua, che disse.

Cic. in Ver. lib. 5. Etiam illud prætereo, quotiescumque Panormum veneris illo anno, & sex mensibus (nam tandiù fuit in carcere Apollonius) toties ad te SENATVM Panormitanum adisse supplicem cum magistratibus, sacerdotibusque publicis.

Queste, e molte altre cose, che furon dette, le quali per adesso nõ riconosciamo necessarie, parendoci omai di hauer a bastanza discorso intorno a questo articolo si tralasciano, poiche venendo finalmẽte terminato per vn rescritto principale della Maestà di Carlo V. Signor nostro di gloriosa memoria, nella quale non solo ha chiamato Senatori Pretor, e Giurati di PALERMO, ed ordine Senatorio tutto il corpo del Magistrato, ma ha dato alla Città prerogatiue molto maggiori, parche cessi affatto ogni difficoltà, e sẽz' altra contesa opera nel caso nostro la dispositon di ogni legge, la doue apertamente si veggono le parole chiare del priuilegio, nel quale si dice esser il caso della stessa legge, che nella seguente maniera dispone; scriuendo il Principe inuittissimo a nostri Padri.

L. Lantil. lot. c. de iur. & ibi Bar. Bal. con. 343. col. 2. in 1. & cõ. 174. in fin. in 3.

Eximijs, & circumspectis Gubernatoribus, SENATORIBVS, & Magistratibus Reipublicæ Ciuitatis Panormitanæ; Insulæ nostræ Siciliæ.

CAROLVS Hispaniæ Princeps, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, &c. Eximij, & circumspecti viri subditi, & Conciues nostri amantissimi salute præmissa. Quereremur equidem de naturæ in nos asperitate, & impetentia, si querimonia dolori, quem patimur medelam vllam afferre posset; blandiri .n. visa est natura, quod auum nostrum colẽdissimum Catholicum Regem, donec in firmiorem ætatem adoleuissemus, summa ope, animi vigore, & virtute, summa auctoritate, mediocri autem corporis valetudine seruauerit; nunc autem pubertatis nostræ exacto curriculo, cum iam virum sapere incæpimus, & ad auitæ prudentiæ normam accingeremur, ille nobis, cum nihil minus speraremus, importunissimo tempore e medio ereptus est. Et quia sanando huic vulneri lacrimæ non sunt profuturæ, prudentius agemus, si regnorum nostrorum compositioni, maturè vti Principem, patriæ parentem decet intendamus: Quæ sit, semperquè fuit vestræ REIPVBLICAE, ET SENATORII ISTIVS ORDINIS in colendos Auum nostrum, & nos ob-

obseruantia, promptitudo, & amor integerrimus, non ignoramus. & ideo singulari præ ceteris nostris subditis quadam amoris prærogatiua REMPVBLICAM VESTRAM, & regnum complectimur, speramusquè, vbi ad vos (quod quidem cito fiet) applicuerimus, Principem optimum, optimo populo nos daturos. Interea rerum summæ, & in vicem nostram præfecimus Don Vgonem de Moncata Viceregem, cui non secus ac nobis vti obedientes Ciues, & in his, quę ad conseruationem, ac augmentum status regni attinet, omnem eidem opem, consilium, & vires (siquidem opus fuerit) impartimini. Eximij, & circumspecti viri, subditi, & CONCIVES nostri amantissimi. Deus Opt. Max. vos feliciter agere faueat. Ex Brusellis die xj. Februarij M. D. XVI.

Yo el Principe.

Cessa dunque per tal rescritto ogni dubio, che se la nominatione, che fa il Padre di legitimo al figliuolo naturale lo rende legitimo, non è dubio alcuno, che molto maggiormente la nominatione del supremo Principe massime per suo rescritto principale, costituisca in quella dignità, che vorrà il nominato: e tanto più efficacemente, quanto si vedrà il suggetto esser habile a riceuere il grado dal Principe trasferito con la sola nominatione senz'altra estrinseca sollennità, sicome ne medesimi termini i Dottori nostri affermano, e particolarmente que' due lumi della ragion Canonica l'Ostiense, e l'Innocentio, i quali dicono, che quando il Principe scriue ad alcuna vniuersità nominandola Città, o Collegio, quantunque ella tal non sia, così diuiene per la sola nominatione, soggiungendo eglino, che parimente nobilita quello, che nobil, o figliuol di nobile chiamerà in vna lettera principale. E Dottore sarà quegli ancora, che così verrà dall'Imperadore nominato, potendo egli solamente con la parola conferire, così questa, come ogn'altra dignità maggiore. Quindi parimente inferiscono dalla forza della nominatione diuenir libero lo schiauo, che figliuolo sarà nomato dal Padrone; in tanto che quando ben ogn'altra raggion mancasse, questa sola si dee giudicar basteuole a render il caso nostro indubitabile, ed a far che si renda certo l'animo di V. E. e di Sua Maestà, c'habbia il Principe nella Costitutione giustamente stabilito il nome di SENATO a questa Città, la quale sendo sempre stata, come ancor è solio Reale di tutti gli augustissimi predecessori di Sua Maestà, e prima Metropoli di tutte le Città di Sicilia, come chiaramente testifica il Re buon Gu-

 glielmo

glielmo primo di questo nome in due suoi priuilegi concessi alla Chiesa Cattedrale di questa Città, l'uno dato in Messina l'Anno 1155. doue dice.

Sanctam itaque Panormitanam Ecclesiam, quam ex hoc generali voto diuinæ religionis intuitu amplectimur, tum quia & regij diadematis nostri primicias in ipsa, & ab ipsa suscepimus, &c.

E l'altro dato in Palermo a 15. di Aprile dicendo.

Guglielmus Dei gratia Rex Siciliæ, &c. Etsi vnicuique nostri Regni Ecclesiæ in educandis clericis, & adulterijs coercendis priuilegio pendeat principali: venerabili tamen Panormitanæ Ecclesiæ illud tanto clementius duximus indulgendum, quanto & in Vrbe regia fundata dignoscitur, in qua THRONVS, ET SOLIVM nostræ residet Maiestatis.

Con quel che siegue. e Frederico Secondo Imperadore in vn suo priuilegio dato in PALERMO l'Anno di nostra salute 1209. così disse.

Habentes quoque præ oculis, quod in ipsa Ecclesia Panormitana sacram vnctionem, & regium suscepimus diadema, quia etiam sicut ipsa Ecclesia PRIMA est inter omnes Ecclesias Regni nostri; & excellentia dignitatis suæ ceteris præest, sic diuitijs debet excedere vniuersas, &c.

Ed in vn altro dato nella stessa Città a 11. d'Ottobre 1211. Così leggiamo.

Attendentes quod venerabilis, & veneranda Sacrosancta Panormitana Ecclesia, quæ CAPVT EST, ET SEDES REGNI NOSTRI & antiquitate sit nobilis, & dignitate, ac speciali prærogatiua inter alias Regni nostri Ecclesias PRIMA, & merito PRINCIPALIS sit: quia tamen persecutione multa vastata non modicam sui iuris iniuriam patitur; ne nostro felici tempore, quæ hactenus passa est, iterum patiatur; considerantes quod in ea sacram vnctionem, & regium suscepimus diadema. consideratione quoque fidei, & grati seruitij, quod Berardus dictæ Panormitanæ Ecclesiæ Archiepiscopus, &c.

E finalmente l'istessa Maestà del Re nostro Signore con parole manifeste lo determina particolarmente in quella lettera, che scriue al Duca di Medina Vicerè in questo Regno, data a 7. di Gennaio l'Anno 1577. e per suo ordine registrata nel Tribonale del Real Patrimonio a 9. d'Agosto 1578. mentre dice.

Primieramente per ser el Castillo de Palermo muy importante, y la ciudad la mas PRINCIPAL del Reyno, y tener

las partes,que requiere vna buene fuerça;nos ha pareçido, que no „
folamente fe deue guardar,y entretener;pero os en cargamos, que „
pongais muy gran cuydado en acabarle de fortificar per todas par- „
tes, y tenerle tan munido, y proueydo como veys fer menefter en „
los tiempos prefentes.

Si dimoftra non folamente degna del nome di SENATO, ch'è „
fuo proprio,ed antico,ma di qualfiuoglia altro titolo maggiore:ap- „
parendo maffime chiaro,effere ftata (come di fopra dicemmo) al- „
cun tempo libera, ed in forma di vera Republica, e come oltre gli „
infiniti marmi antichi,che ne fan larga fede, e de quai rende infalli- „
bil teftimonio Fazello nell'ottauo libro della fua ftoria,lo moftrano „
più che manifefto due altre pietre antichiffime, che fi ritrouarono „
vltimamente dinanzi la piazza del Pretorio, ne fondaméti del nuo- „
uo,e fuperbiffimo fonte con quefte ifcrittioni,le quali auuenga che „
fiano rofe alquanto dal tempo,nondimeno ageuolmente fi legge „
nell'vna DIVO CLAVDIO R. PVB. PANOR. e nell'altra „
DEAE NEMESI R. PVB. PANORM. fi che tralafciando innu- „
merabili altre cofe, che dir fi potrebbono in fauore di effa Città, „
così intorno al fuo primato, e maggioranza fopra tutte l'altre di Si- „
cilia,come ancor alle fue grãdezze,e prerogatiue, che da tutti paf- „
fati Re, ed Imperadori per fuoi meriti le fono ftate liberalmente „
concedute; poiche per teftimonianze di veri, e non finti priuilegi, „
conferuati, e cuftoditi ne' tefori della Chiefa Cattedrale, e della „
Città fteffa apertamente fi può conofcere; mi bafterà folo hauer „
pofto in confideratione all'Eccellenza V. Illuftriffima tutte le fu- „
dette raggioni,accioche poffa correndo, come Principe d'alto va- „
lore, e di fomma giuftitia dotato appo fua Maeftà Cattolica pro- „
teggere la caufa publica in quefto articolo di SENATO e nella „
conferuatione di tutti gli altri priuilegi renderfi conforme alla pia „
mente di quella,che precifamente ordina,che fieno inuiolabilmen- „
te cuftoditi, ed offeruati: percioche effendo quelli vna perpetua „
teftimonianza di cumulata virtù de meriti riconofciuti dal Principe „
ne fudditi, fe poi ne giufti termini loro mantenuti non vengono; „
chiara cofa è,che fi fa ingiuria a meriti di chi l'ottenne, al giuditio „
di chi li concedette,alla religione di chi li giurò,alla giuftitia di chi „
li poffiede,e fi danno a popoli occafioni potenti da dolerfi, e di ri- „
tirarfi dalle onorate azioni. E pel contrario poi l'offeruanza fa sì, „
ch'ogn'vn conofca,che folo dall'interna,e debita affettione, che „
quefti popoli hanno a fuoi naturali,e legitimi Signori,fi regge que- „
fta Città con fante leggi fotto il feliciffimo gouerno di così giufto, „

" e fortunato Principe, di chiarissimi ornamenti e di singolarissime prerogatiue adornata, mostrandosi ricetto securo della pace, ricco " tesoro dell'Abondanza, perpetua sede della Giustitia, vnico ricouero della Felicità, sagro tempio della Religione, Illustre albergo " della gloria, gloriosa corona, e primiero solio del Regno Siciliano, " e finalmente antico, e sempre lucido specchio di viua, ed incompatabil fede verso il Re nostro signore. "

Hactenus Brancius. Sed nos cum illo non hactenus. Habes.n. hic multa, quæ perpendas; habes & in charácteribus Imperatorijs non pauca, quæ libres. Duo mihi breuiter perpendenda. Alterum: illud nimirum dicendi genus tam prima literarum fronte, quam earumdem calce vsurpatum. *Eximij, & circumspecti viri subditi, & conciues nostri amantissimi.* licet.n. iure quiuis Rex eius vrbis sit ciuis, cuius est Rex, ac proinde conciuis omnes nomine possit appellare; Carolus tamen V. Imperator huiusce cognitionis haud expers voluit hoc conciuis nomen in literis ad S. P. Q. P. conscriptis exarare, cum sibi satis, superquè constaret olim Petri Regis II. ac Friderici Imperatoris secundi conciues extitisse Panormitanos. Vterque.n. Panormi lucis accepit vsuram. hac de re lib.4. latius. Quare vt panormitanæ gloriæ flos recentibus Imperatoris Catholici monumentis, qui annorum fortasse obliuione in obliuionis caligine delitescebat, semper magis, ac magis efflorescet, ex vberrimo Imperatoriæ liberalitatis fonte huiusce, ac tanti diplomatis vnda profluxit. Alterum vero: Epistolæ inscriptio. *Eximijs, & circumspectis Gubernatoribus.* SENATORIBVS, & *Magistratibus Reipublicæ Ciuitatis Panormitanæ Insulæ nostræ Siciliæ.* Vt scilicet Vrbs Panormitana tanto tanti Imperatoris clypeo munita, & auctoritate quasi quodam munitissimo propugnata propugnaculo, contra insurgentium hostium vel technas, vel excursiones hunc possit obijcere, atquè ab omni impetu saluam sese semper incolumemquè seruare, & consequentibus annis hasce literas æternitati commendandas ostendere, quæ non proponunt modo totum id dignitatis, & gloriæ, quod sibi PANORMVS anteactis temporibus meritò cõparauit, merito comparatum; sed exponunt etiam ab cæteris ætatū omnium Dynastis, Regibus, Imperatoribus vni dumtaxat Panormitanæ Reip. iure conferri oportere.

CA-

CAPVT XII.

Quod hoc tempore Panormitana Resp. Senatus nomine sit Pontificis insignita characteribus.

Temporibus iam in ordinem digestis; suoquè ordine recensitis, in quibus aperte probatum satis Panormitanam semper Vrbem Senatus gloria insignitam; reliquum nunc est, vt videamus, cur hac tempestate, qua tempestate Vrbanus Oct. Pont. Max. in S. Romanæ Ecclesiæ puppi sedet, & clauum tenet, Vrbs Panormitana Senatus titulo euehatur. Haud certè difficilis huiusce rei probatio est, cum ratio, quæ in medium afferetur, sit auctoritati Pontificis innixa, eiusdemq; in omnem æternitatem commendandis comprobata monumentis. Sed lectorum pace paulo altius rei demonstrandæ repetendum exordium; cum ex eo & præcipua Præsulis Opt. Panormitanam Diæcesin sanctissimè nunc administrantis virtus, & Ciuium Panormitanorum religio singularis, & Vrbis inaudita dignitas, & Vrbani Oct. Pon. ter Opt. terquè Max. de Vrbe maxima benemerentissimi æstimatio, ac Vrbanitas apertissimè deducatur. Quæ quidem omnia hoc breui orationis anfractu diligenter attendenti sic proponimus.

Anno CIↃ DC XXIV. sic diuino disponente numine, Panormum pestis inuasit. Ex Africa triumphatrix huc appulit. Vndantibus loris in Panormum debacchatur. latius serpit in dies. remedia conquiruntur. Ab vrbis Senatoribus adhibetur summa diligentia. Certo repente nuncio commonetur Eminentissimus, ac Reuerendiss. D. D. Ioannettinus Doria vrbis amantissimus Pastor suæ; qui licet in Thermitana vrbe moraretur, propriæ salutis immemor, ouium suarum memor Panormum aduolat. Funestam hominum cladem videt. Nihil prorsus, vbi de humanis remedijs desperatum omnino est, intentatum relinquit. Ad deponendas primò scelerum sarcinas populum prudens inuitat suum, vt hisce depositis, iracundiam itidem Deus Opt. deponat & suam. Publicè conciones habentur. Populus cateruatim confluit. Pestis interim crudele vulnus recrudescit in dies. Vrbs ciuibus, aduenis peste diripitur. Cadaueribus ager expletur. Cælitum imploratur auxilium.

Sur-

Surda sunt precibus sidera. Ad Cruci fixum, qui in ædis maximæ sacello asseruatur religiosissimè, decreta supplicatio est. Eius itaquè pientissima imago proponitur. Exponitur. Quiuis ad implorandam diuini numinis misericordiam qua vocibus, qua lacrimis suplex accurrit. Lugentes hominum manus aspersas cinere, præcinctas fune, sacco indutas, flagris ad sanguinis vsquè effusionem cedentes sese, coronas è duris vepribus compactas capite gestantes, pectus saxo contundentes vidimus, vidimus. Suspirijs interim cælum incenditur, flagris vix, ædes, anguli, ac templum sonat, natant pauimenta sanguine. hoc lugubri, nouoquè spectaculo commota vrbs. Visa Panormus id temporis Niniue est. Hæc lacrimas, Iona adhortante, diffudit. Illa, Præsule auctore, ac Duce, scelerum maculas lacrimarum eluuione deleuit. Nullus tamen pesti vel finis, vel modus. rectè Virgilianum illud possem hic vsurpare.

Aen. 2.

. . . . crudelis vbique
Luctus, vbiquè pauor, & plurima mortis imago.

Circumferuntur religioso ministerio per Antistitem, ac ceterum Sacerdotium SS. Christinæ, ac Nymphæ sacræ per Vrbem Capsæ Idibus Iulij, qui dies recuperandæ felicitatis auspicatum exordium, ac felix auspicium fuit. Eo ex ordine incedente, vt moris est, Panormitanis omnibus imploratis Virginibus ea vox inter præcinentium choros inter se se distantes exauditur. S. ROSALIA ORA PRO NOBIS. Iacrimabundis excitata vocibus, suæque vrbis grauissimè laborantis commota precibus præsto adfuit Rosalia. Eo .n.ipso die (dictu mirabile) in erctæ montis, qui vulgo Peregrinus appellatur, spelunca inuentum D.Rosaliæ corpus Præsuli renunciatur. Ad se se iubet adduci. præsentem miserantis Dei opem videt. Is.n. licet sanctos quandoq; suos singulari gloria, ac præcipua dignitate in terrarum orbe non afficiat; cum velit, vt ipsa die longè maioribus eorum nominis fama percrebescat honoribus, eorumq; gloria incredibili hominum pietate, & gratulatione florescat; cum tamen eorum corpora omnibus gentibus, atq; nationibus exponenda, laudandaque decernit, ferè semper calamitosis, difficillimisquè aperire temporibus consueuit, vt & sæculis ante decursis totum id ademptæ, nedum seruatæ dignitatis, & gloriæ in corpora recens inuenta conferretur, & opem implorantibus tacita quadam commiseratione ciuitatibus afferret. Plenæ sunt hac de re sapientum voces, plena exemplorum vetustas, plenæ omnes

omnium

omnium scriptorum historiæ, quas recognoscas, si Iubet, velim. Illud certe hoc mihi loco præteriri silentio non potest, quod cum Anno CIↃ CCCC LXXVII. in Vrbe Volaterrana nonnullæ Sancti Petri Apostoli fuerint, diuino disponente numine, repertæ reliquiæ, duodenis grauissimis, apertissimisquè miraculis tantam sibi gloriã in ea vrbe compararunt, vt quantum honoris ante dem pserit obliuio, tantum plànè ijs recens tribuerit inuentio. Cum itaquè vellet summus rerum omnium moderator, ac parens Deus D. Rosaliæ gloriam tot, tantorumquè sæculorum obliuione iacentem ab obliuione hominum, atquè a silentio vindicare, eam Panormitanæ Vrbi iamiam labanti, orbiquè terrarum precibus exposcenti ea periculosa tempestate patefecit, vt contra ingruentis, grassantisquè pestis rabiem esset amuletum, atquè ab ijs ipsis lapidibus, qui prius sepimento quodam suo Rosaliam muniuerant, atquè vallauerant, non vulgaris D. Rosaliæ gloria oriretur, recte hic illud Psal- tis Regij cadit;

In petra exaltauit eam. Ps. 47.

latius hac de re alibi iam diximus. Conuocantur itaque a Præsule (cuius singularis prudentia in hoc negotio peragendo quasi singulare lumen eluxit) cuiuscumquè religiosæ familiæ religiosiores, ac doctiores viri, grauem, dignamquè ad hosce habet orationem, hortatur, vt videant etiam, atquè etiam, an hoc inuentum corpus sit populo exposcenti proponendum, an multiplex miraculum, quod circumfertur, sit vera miraculi nota insignitum. Et obseruatum mihi, atquè a plerisquè spectatæ virtutis hominibus fuit, quod quoties de exponendo D. Rosaliæ corpore agebatur (quod ipsum plànè non vulgare miraculum est) toties pedem retrahebat lues; quoties vero de eodem subdubitabatur, ea toties mira quadam insolentia in vrbem debacchabatur. Conueniunt itaque in dicta die, disputatur acetrimè, a nonnullis ambigitur, Inobscurat pænè Rosaliæ nomen obliuio. Pestis quasi dedignata grassatur. Rosalia imploratur. Rosaliæ amor incalescit, aufugit lues. Multis ergo repertæ D. Rosaliæ ossa comprobata miraculis, ac suis librata momentis, publicè tandem, annuentibus vniuersis primæ notæ Theologis, exponuntur, adorantur, circumferuntur. Vrbs tota ardet incendijs, cælum bellicis reboat tormentis. Campanarum sonitu terra percrepat. Hisce quasi stimulis acta pestis abijt, excessit, euasit, erupit. Hæc summatim hoc loco; suo vero latius lib. 3,

eaquè

Marsilius Ficin. de immortalitate animorum.

eaquè omnia, quæ vel ad huiusce Sanctissimæ ciuis gloriam ampli-ficandam, vel ad vrbis panormitanæ pietatem ostendendam faciet, luculenta oratione proponentur. Vt tandem aliquando illud non ignorent, qui legunt, Deum Opt. Max. tantam Diuæ Rosaliæ gloriam vni Ioannettino Doriæ, cælo approbante concessam; cuius planè gloria ita multorum efbeuagata sermonibus, vt nulla vnquam ætas vel de S. Rosaliæ, vel de Ioannettini Doriæ laudibus conticescat. imo Ioannettini gloria sub D. Rosaliæ horoscopo feliciter enata ita longe, lateque disseminabitur, vt, vbi S. Rosalia imploratur, ibi etiam Cardinalis Doriæ nomen, ac dignitas amplificetur.

Abacta itaquè peste, ac Panormitanis tantæ Ciuis sospitatricis thesauro perfruentibus; rectè visum & Eminentissimo, Reuerendissimoquè D. D. IOANNETTINO DORIA Panormitano Archiepiscopo S. Rosaliæ tutelari acerrimo, ac præcipuo propugnatori, & SENATVI Panormitano ad Vrbanum Oct. Pont. Max. aliquid literarum dare, vt S. Rosaliæ Panormitanam Vrbem, ac Siciliam pænè vniuersam peste laborantem sospitantis nomen in Romani Martyrologij album aliquando referret; quo facilius vnaquæque orbis terræ plaga tum inauditam optimi Præsulis pietatem, tum Senatus Panormitani gratum animum non tacita quadam voce, sed gentium omnium linguis, omniumquè prædicatione commendaret. Sed ne sim, quam par est, longior. Hoc Panormitanæ Reip. satis; se scilicet post tot, tantasquè Romæ habitas ante Purpuratorum Patrum Senatum disputationes, post tot calumnias, post tot exantlatos labores tam a P. IORDANO CASCINA, AC HIERONYMO PETRVCCI e Societate Iesu, quam ab DOCTORE D. VINCENTIO MOLINELLI Panormitano Ciue patriæ vrbis amantissimo, deditissimoquè Ciui Rosaliæ ex Vrbani Oct. Pont. Max. oraculo accepisse Romæ tandem Martyrologij Romani fastis S. ROSALIAE panormitanæ nomen adscriptum. Exscripsimus verba: legito, perpendito, ac triumphatricem vrbem inspicito.

Idibus Iulij.

Panormi Inuentio corporis S. ROSALIAE *Virginis Panormitanæ, quod repertum diuinitus Vrbano Oct. Pont. Opt. Max. Sacrum Iubilæi annum agente Siciliam a peste liberauit.*

Pridie nonas Septembris PANORMI *natalis* S. ROSALIAE *Vir-*

Virginis Panormitanæ ex Regio Caroli Magni sanguine orta, quæ pro Christi amore paternum principatum, aulamq; regiam profugiens in montibus, & speluncis solitaria cælestem vitam duxit.

Trinæ extant ab Vrbano Oct. Pont. Max. Panormitanæ vrbis tutelari, ac Patre conscriptæ epistolæ. Altera ad S. P. Q. P. Binæ ad Eminentiss. ac Reuerendiss. D. Don Ioannettinum Doria S. R. E. Card. Amplissimum. Omnes quidem & in Præsulem Opt. & in Vrbem merentissimam pontificiæ voluntatis indices. Priorem, cum Panormitani Senatus, quo de hic agitur, dignitatem proponat; reliquas vero, cum summam dignissimi Præsulis gloriam, ac pontificium grati animi monumentum præferant, omittendas non putaui. Ordine præpostero exscribamus.
Altera.

VRBANVS PP. VIII.

Dilecte fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Accepimus gemmas Paradisi desiderabiliores super aurum, & lapidem pretiosum Reliquias Beatissimæ Virginis ROSALIAE *selectas è cælesti Panormitanæ Ecclesiæ thesauro. Sacræ consolationis rore floruit statim cor pontificia charitatis. Porrò autem oramus eam Virginem cum omnipotente regnantem, vt quæ è patrio cælo pestilentiam nuper depulisse piè creditur, nunc brachio virtutis suæ facta terribilis vt castrorum acies ordinata, discordiam ex Italia profliget. Te vero, qui munus Angelis gratissimum, hominibus salutare ad nos misisti, paternæ beneuolentiæ brachijs complectimur, atque apostolicam benedictionem tibi peramanter impartimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem sub anulo Piscatoris die* XXIII. *Martij M. DC. XXX. Anno Pontificatus nostri septimo.*

En habes grati Pontificij animi singulare monumentum, qui cum ab Ioannettino Doria S. ROSALIAE Reliquijs donatus, facere non potuit, quin hoc munus, datis literis, æternitati commendaret, & nunquam posthac tanti muneris memoria moreretur.
Altera.

VRBANVS PP. VIII.

Dilecte fili noster, & Apostolicam benedictionem. Quæ caleste patrocinium panormitanæ Patriæ magnitudine beneficiorum declarauit Beatissima Virgo ROSALIA, *digna plane erat, cuius nomen in Sacris Romani Martyrologij fastis inter Catholicæ Ecclesiæ plausus triumpharet. Gaudemus eo honore non modo præclara Ciuitatis decora, sed aucta esse solatia pietatis tuæ. Intermori enim nunquam debent in grata Siculæ posteritatis memoria salutaria pia illius fortitudinis officia, quibus tu pestilentis morbi contemptor morientium saluti præsens consuluisti sollicitus Pastor animam tuam ponens pro ouibus tuis. Pie enim credi potest calestibus tanta virtutis artibus motam Panormi naufragantis custodem* ROSALIAM *Virginem noluisse pios labores tuos optata felicitate carere. Benedicimus tibi peramanter dilecte fili noster, cuius religionem vberioribus veræ prosperitatis fructibus cupimus istic semper efflorescere. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem sub anulo Piscatoris XVI. Martij M. DC. XXX. Anno Pontific. nostri VIII.*

De Ioannettino Doria præclara laudatio, digna tanto Pontifice animaduersio; quæquidem eo grauior, quo certe est ab omni prorsus assentatione remotior. Ex Pontificis, ex Veritatis fonte promanat. Digna, inquam, animaduersio, quæ ab vnoquoque animaduertatur est necesse. *Intermori enim*, sic Sanctissimus Pontifex, *nunquam debent in grata Siculæ posteritatis memoria salutaria pia illius fortitudinis officia, quibus tu pestilentis morbi contemptor morientium saluti præsens consuluisti sollicitus Pastor animam tuam ponens pro ouibus tuis, &c.* Vere bonus Pastor, qui animam suam dedit pro ouibus suis, cum scilicet citra omnem periculi aleam ab panormitana vrbe, quæ pestilentiæ flammis arderet, longe, multumque distaret, periculi contemptor, ac mortis volens, lubensquè pro seruandis ouibus suis exitiales sese coniecit in flammas, maluitquè inter aperta capitis discrimina cum suo grege, quam solus, grege periculis obnoxio, sollicitus Pastor incolumis, saluusquè versari. Io. x.

Verũ hisce omnibus omissis ad id, quod probãdũ, aliquãdo deueniamus. libratis igitur hinc, inde ab Eminẽtissimo Cardinaliũ Senatu rationum, ac Historicorum momẽtis, in quibus omnibus illustrãdis P. Iordani a Cascina è Societate Iesu diu, multumquè victrix

 desu-

desudauit industria; vt ex literis ad me XXIX. Iunij huiusce inrerfluentis anni Roma perscriptis ex Doctore D. Vincentio Molinelli constat satis; cuius literæ sic loquuntur. *E benche il P. Geronimo Petrucci ottenesse gratia dal Papa, che fusse posta S. Rosalia nel Martirologio, ad ogni modo fu gratia giustificata.* Et post paulo. *le motiue contrarie furono grauissime, basta, che si dubitò assai, che la Chiesa di Palermo non hauesse errato, e stasse ancora in errore nell'adorare S. Rosalia; perche leggendosi appresso alcuni, che S. Rosalia morì nel 1160. in circa, e nel 1160. essendosi fatto il Canone, per il quale si prohibiua alli Vescoui, e Popolo di Canonizare, &c. Dunque, diceano, S. Rosalia morì poi di detto decreto, e non trouandosi canonizata da Papa, poteasi ben dubitare, che perciò dissero al Papa, chè nel Martirologio la mettesse con titolo di Beata; e così la beatificasse. In somma poi sopragiunsero gli aggiuti del P. Giordano Cascina, e si vinse.* Hæc ille. Libratis, inquam, rationibus, Vrbanus Oct. Pont. Max. pro auctoritate in decernendo quam haber, iure decreuit in Romani Martyrologij album, sedatis iam disputationum fluctibus, & Corporis inuentionem, & natalis diem S. Panormitanæ Rosaliæ sibi tandem aliquando referendum. tanti itaquè muneris gloriam Sanctiss. Pontifex, qua est in S.P.Q.P. beneuolentia, & humanitate, cum panormitana vrbe sibi communicandam per literas putauit, qui profectò hoc tam singulari beneficio quasi signum aliquod ex Romanę vrbis arce sustulit vni Panormitanæ Reip. ad bene inposterum de pontificia liberalitate sperandum. Eæ vero, cum ad D. ROSALIAE gloriam, ad vrbis decus, ad S. P. Q. P. ornamentum, atque ad Senatoriæ dignitatis semper efflorentem auctoritatem ostentandam non parum conferant, maximè vero ad rem nostram maximi faciant, nobis fideliter exscriptæ hunc locum suo sibi iure vendicarunt.

DILECTIS FILIIS SENATVI, POPVLOQVE PANORMITANO. VRBANVS PP. VIII.

D*ilecti filij salutem, & Apostolicam benedictionem. Scriptam in cælesti viuentium libro* ROSALIAM PANORMITANAM *virginitatis lilijs coronatam carere diutius noluimus triumphali Romani Martyrologij testimonio, in quo veluti in Sacra veritatis speculo ea sidera apparent, quæ splendoribus Sanctorum in Cælo fulgent generi humano salutaria, in salute istius vrbis agnitum esse beneficium,* CIVIS VESTRAE *patrocinium non mediocriter gaudemus, qui vota pontificia*

charitatis ad optatos exitus duei fateamur felicitate virtutum vestrarum: e sacro corpore, quod anteactis ætatibus ignotum lux cæli plane [illegible] sa est patefecisse in tempore opportuno, cupimus ad populum istum [illegible] re imbrem, quamuis serotinum, & pluuiam voluntariam cælestium beneficiorum, quam illa segregasse credenda est PATRIAE, *& hereditati suæ, tam grato religiosi obsequij cultu laudes, & reliquias eius veneranti. Tantum vobis solatium a Deo, qui diues est in misericordia, flagitamus, cupientes è portu isto nobilitatis, ac religionis felices semper merces ab Angelis asportari in arcem Beatitudinis triumphantis. Vobisquè, ac toti Ciuitati Apostolicam benedictionem peramanter impartimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem sub anulo Piscatoris die xxvi. Lanuar. M. DC. XXX. Pontif: nostri Anno VII.*

Quam graue, quam varium, quam multiplex hoc scribendi genus? Multa, quæ suo pondere perpendantur, hic habes. Ad fontem satis est digitum intendere. Ingenio, lector, tuo hæc committimus. Primo. *In salute istius vrbis agnitum esse beneficium Ciuis vestræ.* Vt scilicet pestis abactæ beneficium ab vna sit Virgine ROSALIA cognoscendum. Secundo. *Pluuiam voluntariam cælestium beneficiorum, quam illa segregasse credenda est Patria, & hereditati sua.* Vt videlicet in Panormitana primum vrbe primas miraculorum faces explicasse quiuis fateatur. Tertio. *Tam grato religiosi obsequij cultu laudes, & reliquias eius veneranti.* Vt nimirum Reip. Panormitanæ pietas, quæ grata Cælitibus est, ab vnoquoquè percolatur. Quarto. *Cupientes e portu isto nobilitatis*, vt scilicet vera Siciliæ nobilitas, de qua suo loco, in Panormi luce versari Pontificia comprobatione perhibeatur. Quinto. *E portu isto nobilitatis, ac Religionis.* Vt videlicet christiana religio peculiari quodam modo in panormitana vrbe quasi in portu conquiescat. Sexto demum, quod mea maximè interest, literarum inscriptio attendenda. *Dilectis filijs Senatui, Populoquè Panormitano.* Legerat nimirum Sanctissimus, idemq; Eruditissimus Pontifex Vrbem Panormitanam hoc Senatus titulo fuisse quouis tempore, quauisquè ætate semper insignitam, voluit etiam in suis literis hoc vetustæ dignitatis nomen inscribere, quò facilius hoc pontificium, sicut & imperatorium anteactis sæculis, testimonium in posterorum animis extaret non pressum leuiter ad exigui prædicationem temporis, sed fixum ad memoriam omnium sempiternam; & Panormitana Resp. iure se se & ab Romanis, & ab Sarracenis, & a Normãdis, & a Gallis, & a Sueuis, & ab Aragonensibus, & ab Hispanis Imperatoribus, & a Christianis Põtificibus Senatus dignitate collustratã fuisse gloriaretur.

Quod

Quod si ex Florentino Pontifice Opt. optimè Christianam Remp. administrante Vrbano Octauo ad Florentinum alterum itidem Max. Clementem Octauum aliquando sermonem conuertamus; inueniemus profectò a Clemente Oct. fuisse Panormitanam Remp. Senatus etiam dignitate sublatam. Is .n. cum Panormum Vrbē vt omittam reliqua, vero S. Nymphæ capite donasset, accepissetquè S.P.Q. P. regia quadam pompa, singularique pietate Ciuis reducis in Patriam caput exceptum; *Enimuero*, inquit, *si sciissem S.P.Q.P. Sanctæ Nymphæ particulæ aduentum tanta exteriori & lætitiæ, & pietatis significatione celebraturum, lubenter quidem ij totius S. Nymphæ corporis munus contulissem: Semper sibi similis* S.P.Q.P. Hæc Pontifex. Ea melle dulcior oratio nostris non est interturbanda vocibus. Silet Pontifex. indictum calamo silentium. Audiat orbis terrarum, audiat & Sicilia, ac Pontifici vel scribenti, vel loquenti lubens plaudat, ac volens de vera, solidaque Panormitanæ Reip. dignitate gratuletur. Est huius sæculi làbes quædam, & macula sicut alienæ virtuti, ita & gloriæ inuidere.

CAPVT XIII.

De Prætoris dignitate.

OMittenda hoc demum loco non est Prætoris dignitas, quæ in Senatoria dignitate prima est; cum Prætor Senatus vniuersi, vt toties dictum, caput sit, ac Princeps. De ea ergo dicendum breuiter, demonstrandumque sic Prætoris Panormitani dignitatem Romani respōdere dignitati, vt nullum ferè inter vtramquè videatur esse discrimen. Verum antequam hac de re nonnihil afferam de meo, audiendus est Petrus Ranzanus, qui de summa Prætoris panormitani dignitate sic præclarè conscripsit. *Vt*, inquit ille, *panormitana Ciuitas cum Romanis colonijs versari capit a Senatu Populoque Romano fuit certe deinceps inter Siculas omnes Ciuitates in honore maximo habita. Atque ea causa fuit, vt a Cicerone in quadam ex orationibus in Verrem Panormus honestissima Ciuitas vocaretur. Nec minus in perpetuum eiusdem Vrbis celebritate decretum ex eo tempore a* S.P.Q.R. *est vti donaretur hoc nobilissimo titulo* VRBS FELIX PANORMVS, *quo titulo vsi deinceps etiam in banc diem. Sunt non tantum* *In lib. annal. temp.*

Panor-

Panormitani, verum etiam Imperatores, Regesquè omnes, ac Principes, quibus Siculi paruerunt, quoties literarum monumentis aliquid manda-tum ipsis iubentibus, quod ad Panormitanorum vel vtilitatem, vel glo-riam pertineret. Nec solum appellatione Vrbis per Antonomasiam dona-ri Panormum post Vrbem Romam Senatus consulto decretum est, sed sta-tutum etiam vti summus Magistratus, a quo ea Ciuitas regeretur inpo-sterum appellationem Prætoris haberet. Cuius magistratus potestas, di-gnitas, & auctoritas consulatui proxima apud Romanos erat. Et quam-quam a Romanis aucto imperio præficiebantur olim Prætores, qui vel in prouincijs, vel in claris Ciuitatibus, vt testis Fenestella, ius dicerent, con-stat tamen panormitanos solos inter omnes orbis terrarum populos tam an-tiqui, nobilisquè Magistratus nomine in perpetuum veluti hæreditarium a Romana matre datum sibi retinuisse. Et vt idem Fenestella auctor est, idem est Prætor, qui & Præfectus dicebatur. Verum Præfecti nomine ap-pellabatur, qui remanebat in vrbe; qui vero dicendi iuris gratiam ad Ci-uitates alias mittebatur, Prætor, quod præesset, nominabatur. Igitur e duobus his Romani magistratus veteribus, nobilibusquè nominibus Præfe-cti videlicet, & Prætoris, alterum sibi ROMA mater, alterum PA-NORMVS filia adhæc vsq; tempora retinuit. Ceterum de eo magistra-tu prout a vetustis quibusdam scriptoribus a Fenestella præsertim tradi-tum est, pauca expedienda hoc loco pro rei clariore notitia sunt. cum cre-bris, diuturnisquè certaminibus victi a plebe Romana Patres essent, decre-uerunt vti post consulatum vnius crearetur Magistratus ex Patribus, qui ius inter vrbanos dicens Vrbanus Prætor appellaretur. penes quem Magi-stratum fuit adeo eminens omnis publici, priuatiquè iuris potestas; vt fa-cultas ei esset noui iuris condendi, ita vt & vetus posset abrogare. adeo n. est eius aucta auctoritas, vt quicquid Prætor edixisset, ob ipsius honorem ius honoratum vocaretur. Erant prætoris regia insignia apparatus fere consulatus; sella curuli, trabea candida, equis albis Prætor vtebatur, & vt Iuuenalis quoque testis est. Niuei ad frena Quirites submittebant. Cete-rum cum peregrinorum multitudo excresceret in dies, quæ in Vrbē conflue-bat, nequè vnus Prætor Romanis, ac peregrinis facere satis posset, alter creatus est, qui ius peregrinis diceret, peregrinus Prætor appellaretur. Au-cto postea Romano imperio adeo creuit Prætorum numerus, vt decem, & octo aliquando Prætores in vrbe essent, a quibus ius diceretur. Interiectis deinde aliquot annis, ac redacta in potestatem Sardinia, Sicilia, Hispa-nia, Narbonensi prouincia tot sunt creati Prætores, quot claræ Vrbes in Ro-manorum deditionem venere. Postea igitur quam Panormi cum clara vrbs per ea tempora esset, Prætorem Romani creauere semper a populo pa-normitano pertinaci studio seruatum est, vti ad præturam Ciues solum

ex

ex equestri ordine deligerentur, qui magna pollerent prudentia, magnaquè essent inter Ciues omnes auctoritate praestantes. Insigne praeterea regium illud hoc est Aquilam a Troiano Aenea in Italiam ante Romam conditam aduectum; quod & idem erat insigne Regum, & Imperatorum, & Praetorum Panormitanae quoquè Ciuitatis insigne esse Romani Patres voluere. Hæc de Prætore Ranzanus. Vt videlicet ex tanta prætoriæ maiestatis dignitate apertè deducatur tantam existere Panormitani Prætoris excellentiam, grauitatem, ac auctoritatem, quanta Romanus Prætor in Vrbe polleret. Neque profectò ex Ranzano hæc dicente (*Igitur ex duobus his Romani magistratus veteribus, nobilibusquè nominibus Praefecti videlicet, ac Praetoris alterum sibi Roma Mater, alterum Panormus filia ad haec vsquè tempora retinuit*) Neque, inquam, ex Ranzano hæc dicente inferas velim ita cum S. P. Q. P. Prætoris dignitatem a S. P. Q. R. fuisse communicatam, vt huiusce pars altera partim in Romano, partim vero in Panormitano Prætore elucere videatur; itaq; potius vtrobiquè imminuta dignitas, quam aucta; cum tota in Romano, tota in Panormitano Prætore non sit. Apagesis ne hoc dicas. haud scio, an hæc tua argumentandi ratio cauillatio sit, an vero appellanda dicacitas. Roma enim optima Panormi Mater fuit, cum quidquid dignitatis & gloriæ sinu foueret suo, totum id in Prætoris collato beneficio Panormitanæ Vrbi contulerit, atq; in vnum Reip. Panormitanæ gremium summa cum liberalitate congesserit. Quare quidquid grauitatis, quidquid honoris, quidquid auctoritatis in Romano Prætore suspexit antiquitas, totum id certè est in huiusce vrbis Prætore venerata posteritas. Enimuero si insignia sunt rectè dicenda ornamenta dignitatis, monumenta gloriæ, vexilla maiestatis, Romani Prætoris insignia, quæso vos contemplemur; hæc profectò ita magna apud Romanos habita, vt, cum ij summum Eumeno Regi Asiæ honorem conferre voluissent, Prætoris insignia contulerint. Quasi vero par sit Prætoris dignitas, ac Regis Maiestas. *Eumeni vero*, inquit Liuius, *conspiratio aduersus eum, fauorem apud Romanos fecit. Ita omnes in honore habiti, donaquè quam amplissima data cum sella curuli, atque eburneo Scipione.* De his ornamentis lege Cassiodorum, apud quem disertè multa, multa sapienter. *Liu. lib. 2. dec. 3.* *Cassiod. l. 6. Epist.*

Vt ergo apertius, ex Romani Prætoris dignitate nostri dignitas elucescat nonnulla ex multis ornamentorum genera non grauabor hic suo breuiter ordine percensere numerando. Plura inuenio, sed ex pluribus hæc pauca decerpo.

Et primo quidem Fascium decus; quod planè nec exiguum est,

nec vulgare, cum tam Prætori, quam Imperatori, Consuli, Proconsuliue præferretur. Quo quid præclarius? ea tamen lege, quod Imperatorem duodeni fasces lauro cincti, totidem & Consulem at sine lauro. Proconsulem vero, ac Prætorem præibant seni; sed aurati, quales in vrbe Consules vsurparent. Hinc illud Claudiani in sextum Consulatum Honorij

Aur. Victor in Diocletiano. Tac. lib. 13

> *. . . . . agnoscunt rostra Curules*
> *Auditas quondam Proauis, desuetaq; cingit*
> *Regius auratis fora fascibus Vlpia victor,*
> *Et sextas Gethica praeuelans fraude secures.*

Erat huiusmodi Fascium figura. Detractis ex Betula arbore virgis ita securis occludebatur, vt eius acies in virgæ cacumine promicaret, aliqua vero pars circumductis vndequaquè loris operiretur. Quod eo consilio a maioribus factum testatur Plutarchus, vt innuerent magistratus iram in supplicio irrogando præcipitem non esse oportere. Quod si magistratus aliquando capitis sententiam proferret in quempiam, dum virgæ, securisquè soluebantur, eius indignatio aliqua saltem ex parte comprimeretur. Quod planè Fascium genus ab antiquis Prætoribus a S.P.Q.R. Panormum ablegatis dubitandum non est, quin vsurpatum, quin præmissum, quin explicatum; cum sit Prætoris dignitas cum Fascium dignitate cōiuncta. decursis vero sæculis Fascium decori successit Clauatum, ac Sceptrorum decus, vt vnusquisque & Prætorem, & Regium Senatum veneraretur, & coleret, studeretquè, ne quid indignum Prætore Panormitanam Remp. administrante perpetraret, quod suo sibi iure capitis supplicium vendicaret.

Plut. in probl.

Scipio. Non vulgare ornamenti prætorij genus. Et quidem eburneus Consuli ac vrbis Prætori communis. *Manet adhuc*, ait Volfangus, *vmbra eius ornamenti apud nos in his baculis, quo Prouinciarum præfecti, Ciuitatumque Pratores in publicis iudicijs vtuntur, potissimum vbi de fontibus sententia est dicenda*. Hoc Scipionis genus meminit Liuius. *M. Papirius vnus ex his, qui dicitur Gallo barbam suam, vt tum omnibus promissa erat, permulcenti, Scipione eburneo in caput incusso, iram mouisse*. Id notat & Claudianus.

Volfangus Lazius com. Rom. Resp. lib. 2. c. 3.

Lib. 5. ab vrbe.

Lib. 2. Gildonici belli.

> *Proh dolor, in Bocchi regnum sudauit vterquè*
> *Scipio, Romano vicistis sanguine mauri.*
> *Ille diu miles populus, qui profuit orbi,*

Qui

Qui trabeas, & sceptra dabat, quem semper in armis
Horribilem gentes, placidum sensere subactæ.

Quo etiam ornamenti genere Panormi non caret Prætor. is enim cum primum ad Remp. Panormitanam administrandam solemni Sacramento, de more in aula prætoria publice obstrictus accedit, ac circumstantibus tam veteribus, quam nouis Senatoribus medius sedet, oblato Scipione potestatem, qua potitur, præfert suam. Quam plane etiam Prætoris potestatem augustissimo Dominici corporis Sacramento sacer aperit dies, quo die per Antistitem sacrosancta Synaxis de Hæresi ac mendacio triumphans orbem, ac vrbem obit, vrbemque religiosam donis exornat suis, Prætor per vrbem pedes Scipionem gestans incedit, quo summum ius, summamquè in Vrbe potestatem habere se se omnes docet.

Togæ prætextæ summum decus; cum inter summos Magistratuum honores & habeatur, & recenseatur. rectè quidem Ausonius, qui cum gratias & maximas, & immortales Gratiano Augusto de credita sibi Illyrici præfectura lætus haberet, hoc verum, dignumquè grato viro dicendi genus vsurpauit. *Supremus, inquit, ille imperij, & consiliorum tuorum Deus conscius, & arbiter, & auctor indulsit, vt sellam Curulem, cuius sedem frequenter ornabis, vt prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, vt trabeam non magis auro suo, quam munere tuo splendidam, quæ ab Illyrico sermonis dignitas honestauit, apud Gallias illustriora præstet.* Et ad id vestimenti prætorij genus videtur illud spectare Claudiani. *In paneg. 4 ad Honor. cõsulatum.*

Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor
Arcadius, captæ spolijs Babylonis onustus
Communem maiore toga signabitis annum.

Prætextam videlicet innuit, quæ maior erat toga, dignior scilicet, & magistratibus peculiaris, vt vnico comparatiuo omnes minores cum Togę, tum Prætextæ hoc est Fusa, Arcta, Puerilis, & Militaris explodantur. Nec dubitandum, quin hoc ornamenti genere Prætores venerentur, cum ex M. T. Cicerone sic ea veritas deducatur, vt nullus relinquatur dubitationi locus. *Consul,* sic habet, *vngentis oblitus cum toga prætexta, quam omnes Prætores, ædilesquè tum abiecerant, irrisit squallorem vestrum.* hæc ille. *Postquam rediret in Senatum.* Quod vestimenti genus ita in pretio quidem habebatur, vt eo non magistratus modo, sed Reges etiam ornarentur. *Hoc Tullus Hostilius,* ait Plinius, *est*

vsus qui profligatis Hetruscis sellam curulem, lictores, & togam pictam, atq; prætextam (quæ insignia magistratuum Hetruscorum erant) Romam transtulit. Iam in Reip. Panormitanæ Prætore tantum non desideratur decus, vt panormitana dignitas Romanæ dignitati ex æquo respondeat. Sic Togatum suspicimus vel cum ad Remp. capessendam electus accedit, vel cum ad publicos dies festos peragendos equo vrbem lustrat euectus.

Li. 4. de. 5. Ius demum gladij non inter postremas Romani Prætoris enumeratur dignitates, quod gladiatorium a Liuio, Honorarium a iureconsultis appellatur. De quo quidem non pauca Vulpianus, cum docet Præsidem post Principes maius imperium omnibus in prouincia obtinere. tanta enim in hac gladij potestate potestas elucet, Lib. 2. com. Reip. Rom. Fenestel. vt vel hac ipsa tempestate, ait Volfangus, *in Feudis ab Imperatore tamquam ducale insigne tradatur*. Plura de Prætore subscriberem, sed qui plura Præfecti dignitatem in rerum romanarum Commentatoribus legat, cum Præfecti dignitas a Prætoris dignitate non distet. Et hæc in Panormitano Prætore auctoritas est, cum is subinde tanta potestate vti iure possit. Nec est, cur in ea demonstranda laboremus, cum hęc neminem lateat, omnesque, qui Prętoris dignitatem non ignorant, suapte sponte fateantur. Atque ex hisce, alijsq; ornamentorum generibus ita magnam extitisse prætoriam dignitatem perhibemus, vt iure cum ceteris semper in dignitate certarit; omnesque intelligant Romanam Remp. Panormitanæ Reip. Matrem totum id honoris, grauitatis, auctoritatis, quod in suo Prætore seruabatur, in nostro tandem Prætore collocasse. Et quidem Vrbs Panormitana sic inter omnes orbis terræ populos tam insignis, nobilisquè magistratus gloriam velut insigne quoddam hæreditarium a Matre Roma sibi datum & retinet, & seruat, vt prorsus nolit neminem posse ad id muneris obeundum accedere, qui ex patritio ordine non sit, qui magna prudentia non polleat, qui summa ceteros auctoritate non præstet. Tanta dignitas in tantum virum merito conferatur est necesse.

LIBRI SECVNDI FINIS.